

5^e j.a.v.

NOTULEN van de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op Vrijdag, 25 en Zaterdag, 26 April 1952 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

De Voorzitter, Mr.P.J.Oud, opent de vergadering met een openingsrede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.

Vervolgens stelt de voorzitter voor het volgende telegram aan H.M.de Koningin te zenden:

H.M.de Koningin, Paleis Soestdijk.

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie te Utrecht in haar "jaarlijkse Algemene Vergadering bijeen betuigt Uwe Majesteit haar "gevoelens van trouw en aanhankelijkheid en spreekt de hoop uit "dat het Nederlandse volk tot in lengte van dagen zijn eenheid "onder het huis van Oranje moge bewaren.

Oud - Voorzitter
Rutgers - Secretaris".

De vergadering betuigt hiermede haar instemming.

Hierna spreekt de voorzitter een bijzonder woord van welkom tot de Belgische afgevaardigden. Dit zijn voor de Belgische Liberale Partij:

de heer R.Motz, voorzitter, en
Mr.V.Sabbe, ondervoorzitter,
en voor het Liberaal Vlaams Verbond:
Mr.V.Sabbe, voorzitter
Mr.W.de Clerq,
R.Rijckaert, nationaal perssecretaris van de Liberale
Jeugd van België, en
P.Lenain, secretaris.

Het verheugt ons - zegt de Voorzitter - dat U thans weer in ons midden zijt. Verleden jaar hebben wij dit voorrecht ook gehad en wij hopen, dat wij dit genoeg bij iedere volgende vergadering weer zullen mogen smaken.

Aan de orde is punt 3 van de Agenda: Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van 12 Januari 1952 te Utrecht.

Mevrouw M.van Leeuwen-Hetterschij (Rotterdam) brengt namens de Notulencommissie dit verslag uit:

"Namens de Notulencommissie kan ik U mededelen, dat de notulen uitstekend in orde zijn bevonden".

De voorzitter stelt voor overeenkomstig dit verslag de notulen goed te keuren en zegt de commissie dank voor de verrichte werkzaamheden.

Aan de orde is punt 4 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 25 en 26 April 1952.

De Voorzitter stelt voor in de Notulencommissie te benoemen:

x Mej.M.X.Hardeman - 's-Gravenhage,
Mr.H.K.de Langen - Meppel,
A.J.Tom - Zwolle.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 5 van de Agenda: Jaarverslag van de Secretaris.

Dit jaarverslag is aan de Afdelingen toegezonden, zodat de Secretaris dit niet meer behoeft voor te lezen (Bijlage II).

De heer H.J.Stembord (Voorburg) deelt mede, dat de Afdeling Voorburg reeds vorig jaar heeft verzocht om in het jaarverslag van de Secretaris wat duidelijker te doen uitkomen, de wens van de afdelingen om te voldoen aan het verzoek om in het vervolg tot meer activiteit te komen. Spreker ziet tot zijn spijt uit dit Verslag, dat van de 305 afdelingen slechts een aantal van 95, dat is 30%, het ledental heeft opgegeven en slechts 40 afdelingen een jaarverslag hebben ingezonden. Dat is dus nog een geringer percentage. Spreker meent daaruit te moeten opmaken, dat het contact met de afdelingen voor een zeer klein deel tot stand is gebracht, en vraagt zich af hoe een bestuur daarmee genoeg kan nemen. Zelfs bij benadering is niet te zeggen hoeveel leden de Partij telt. Slechts 160 afdelingen hebben deelgenomen aan de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer. Als slechts 30% opgave doet van het ledental, hoeveel afdelingen dragen dan contributie af? Hoe kan een penningmeester op deze wijze werken. Spreker zou gaarne zien, dat wat het vorige jaar werd toegezegd, in het vervolg waar zou worden gemaakt.

De Secretaris antwoordt, dat het secretariaat en ook het gehele Hoofdbestuur het met de vorige spreker betreurt, dat zo weinig afdelingen hebben voldaan aan het verzoek de vragen, die door het secretariaat zijn gesteld, te beantwoorden. Wij hebben in de loop van het jaar hierop ook gewezen. Tal van centrales, b.v. Groningen, en Drenthe, waar speciaal de heer Dutijn Noordberger werkt, en Overijssel hebben aan deze zaak aandacht geschonken en ook in andere delen van het land geschiedt dit. Het kan nooit aan het Hoofdbestuur of aan het secretariaat worden verweten, dat er afdelingsbesturen zijn, die niet aan hun verplichting voldoen. Dat is zuiver een aan gelegenheid, die de afdelingen betreft. Het Hoofdbestuur heeft niet de macht daarin verandering te brengen. Het zou misschien een taak voor de besturen van de centrales kunnen zijn hierin verbetering te krijgen. Spreker weet uit ervaring, dat het buitengewoon moeilijk is in de afdelingen mensen bereid te vinden in het bestuur zitting te nemen. Wij zijn al blij, dat er mensen zijn, die in het afdelingsbestuur zitting nemen, al komen zij hun verplichtingen niet na.

In de tweede plaats zijn er nog tal van afdelingen, die in de loop van het jaar hun verplichtingen nog nakomen.

Wat de contributieafdrachten betreft hebben wij niet overmatig reden tot klagen. Het is echter niet de taak van het Hoofdbestuur na te gaan of de opgaven alle volkomen juist zijn. Spreker meent te mogen aannemen, dat in 99% van de gevallen de opgaven juist zijn.

De voorzitter zegt de secretaris dank voor het opmaken van het Jaarverslag.

Aan de orde is punt 6 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

De penningmeester, de heer S.J.van den Bergh, brengt dit verslag uit (Bijlage III).

Vervolgens is aan de orde punt 7 van de Agenda: Verslag van de Commissie van voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1951.

De heer Mr.A.A.Swane ('s-Hertogenboesch) brengt namens commissie dit verslag uit (Bijlage IV).

De voorzitter leidt uit het applaus van de vergadering af, dat zij zich met het voorstel van de commissie om de penningmeester dé-charge te verlenen kan verenigen en dankt de commissie voor het door haar verrichte werk. Spreker wil hieraan direct een woord van dank verbinden voor de penningmeester. Wij weten, dat de taak van de penningmeester - zo is het in het algemeen in een politieke partij - een buitengewoon moeilijke taak is en wij zijn de penningmeester erkentelijk voor de wijze, waarop hij in het afgelopen jaar deze taak heeft verricht.

Spreker wil zich graag aansluiten bij het beroep van de penningmeester op iedereen om de financiële positie te versterken. Wij zijn dat enerzijds verplicht aan de penningmeester, aan zijn vele werk, maar anderzijds ook aan de zaak, die wij voorstaan en al is die zaak natuurlijk in de eerste plaats een zaak van beginselen, wij weten toch ook, dat wij zonder behoorlijke financiële middelen die zaak niet kunnen behartigen. Spreker doet daarom nogmaals een sterk beroep op allen zorg te dragen de taak van de penningmeester zoveel mogelijk te vergemakkelijken, opdat wij volgend jaar hulde zullen kunnen brengen aan de penningmeester en aan de Partij voor haar uitmuntend financieel gedrag.

Aan de orde is punt 8 van de Agenda: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

Mejuffrouw E.Schrijver (Amsterdam) geeft uiting aan het onbehagen in de ledenvergadering van haar afdeling over het beleid van het Hoofdbestuur. Een van de leden heeft zelfs de vraag gesteld, die toch wel aandacht verdient: hebben wij wel eigenlijk een Hoofdbestuur en is er wel een beleid? Spreekster zou het beleid van het * Hoofdbestuur in drieën willen splitsen; dat beleid moet gevoeld worden in het leven van de Partij, door pers en propaganda en bij monde van de Kamerfracties.

Wat het eerste punt betreft deelt spreekster mede, bijzonder verheugd te zijn geweest te bemerken, dat er vóór de begrotingen aan de orde kwamen, gelegenheid bestond om op vergaderingen in het land de hoofdstukken gezamenlijk te bespreken met de Kamerleden. Dat is nu de ware democratie. Hier heeft ieder lid gelegenheid om de problemen op de juiste plaats te bespreken met de grote waarschijnlijkheid, dat deze problemen ook door de Kamerleden worden behandeld. Het spijt spreekster, dat dat dit jaar niet is gebeurd en dat moest worden volstaan met het indienen van schriftelijke opmerkingen. Er zijn meer dingen, die spreekster heeft gemist. Er zijn in Amsterdam kaderavonden geweest, maar spreekster is van mening, dat er voor de opleiding van het kader en vooral van de jongeren meer gedaan moet worden om deze mensen werkelijk te scholen.

Een tweede kwestie, die spreekster in het beleid heeft gemist, is de melksanering. Voordat Mevrouw Scheltema in Haarlem en de Vrouwen in Amsterdam deze zaak ter hand hadden genomen, was deze al enige jaren aan het broeien. Als wij niets hadden gedaan, zou de vrijheid van de ondernemer en de consument in het gedrang zijn geraakt, zonder/er in het Hoofdbestuur over zou zijn gerept.

Wat het tweede punt, pers en propaganda, betreft deelt spreekster mede, dat zij op dit gebied - haar eigen gebied - reeds 4 jaar getracht heeft iets te doen. Dank zij de steun van Mevrouw Fortanier de Wit en de heer Korthals is spreekster begonnen aan het blad mede te werken. Twee jaar geleden heeft zij het werk moeten staken, omdat er geen geld meer was. Spreekster vindt het Weekblad uitgespro-

ken vervelend, en dit telt temeer omdat het niet alleen ons Partij-
orgaan is, maar het enige, dat wij hebben om naar buiten op te treden.
Spreekster heeft ook jarenlang geprobeerd in onze zgn. Liberale Pers
politiek gerichte artikelen voor de vrouwen te schrijven, maar dat
mocht niet. Ook hierin ziet spreekster het beleid van de Kamerfrac-
tie.

Voor de Kamerfracties, het derde punt, heeft spreekster niets
dan de grootste waardering. Zij werken hard en zijn met werk over-
laden. Spreekster weet, dat hetgeen in de Kamer gebeurt, niet zo
sensationeel is, dat men er nieuwe leden mee kan winnen, als men het
buiten uitdraagt. Maar een van de ergste dingen is, dat deze Kamer-
leden geen behoorlijke documentatie achter zich hebben. Het antwo ord
luit altijd: geen geld. Nu komt spreekster op het beleid van het
Hoofdbestuur terecht en haalt de uitspraak aan: Men wordt nooit bete-
van minder uitgeven, maar van meer verdienen. Spreekster heeft nooit
gemerkt, dat er van het Hoofdbestuur een actie is uitgegaan om meer
inkomsten te krijgen. Spreekster wijst vervolgens op de corruptie in
ons land en betoogt, dat de V.V.D. daartegen in de afgelopen 4 jaar
de strijd had moeten aanbinden.

De heer J.K.Lanting (Bloemendaal) stelt namens het Bestuur van
de Afdeling Bloemendaal van de V.V.D. voor om het besluit van het
Hoofdbestuur, genomen in zijn vergadering van 20 Maart 1948, dat be-
paalt, dat de tekst van de door afdelingen en centrales zelf ont-
worpen pamfletten, e.d. steeds ter goedkeuring aan het Algemeen
Secretariaat voor te leggen, alsnog door deze Algemene Vergadering
te laten bekrachtigen. De democratische verhoudingen zullen hiermede
gediend zijn.

De heer B.Geraerds (Amsterdam) is van oordeel, dat de partij op
het terrein der cultuur belangrijk werk kan verrichten. Indertijd
had hij bezwaar tegen de desbetreffende onderdelen van het Werkpro-
gram, doch nadat nader overleg was toegezegd, trok hij zijn moties
in. Later bleek hem, dat de behandeling van dit onderwerp was over-
gedragen aan de Vereniging van Staten-en Raadsleden, hetgeen hij
niet juist acht. In de door die vereniging ingestelde commissie voor
Kunstzaken hebben 13 leden zitting, waarvan 9 uit Den Haag, 3 uit
Amsterdam en 1 uit Rotterdam. Amsterdam als kunstcentrum van Neder-
land was dus wel matig vertegenwoordigd. Bovendien telde de commissie
weinig scheppende kunstenaars; in hoofdzaak bestond zij uit kunst-
minnaars en belangstellende buitenstaanders. De kunstenaars krijgen
hier te lande nergens gelegenheid zich te uiten. Het uitgebrachte
rapport draagt dan ook sporen van grote tekortkomingen; het bevat
veel algemeenheden en is daardoor nietszeggend. Voor de vele acute
problemen, zoals die betreffende de orkesten, de musea, de balletten
en het toneel, geeft het geen concrete oplossing. Het vindt dan ook
bij de kunstenaars weinig weerklank. Spreker kondigt een motie van
afkeuring van zijn afdeling aan, luidende als volgt:

De Afdeling Amsterdam van de V.V.D., in vergadering bijeen op 17
April 1952, spreekt er haar afkeuring over uit, dat bij de samen-
stelling van de, op instigatie van het Hoofdbestuur, door het be-
stuur van de Vereniging van Staten-en Raadsleden ingestelde Commissie
ter bestudering van de vraagstukken de kunst betreffende,

- a. in onvoldoende mate rekening werd gehouden met de belangrijkheid
van Amsterdam als Nederlands Kunstcentrum,
- b. in het geheel geen bij onze partij aangesloten deskundigen werden
opgenomen, die scheppend in de kunstwereld werkzaam zijn;
en betreurt ~~niak~~ het, dat het door deze commissie gepubliceerde rap-
port van vorenvermelde ernstige tekortkomingen de duidelijke sporen

draagt;

verzoekt derhalve het Hoofdbestuur:

de samenstelling van de genoemde commissie in de door haar bedoelde zin te wijzigen en deze gewijzigde commissie opnieuw rapport te doen uitbrengen, hetwelk in veel sterkere mate dan het huidige rekening houdt met de acute problemen in de kunstwereld en de praktische realiseerbare mogelijkheden aanduidt om tot een oplossing van deze problemen te geraken.

De heer Mr. J.C.C.R.v.d.Bilt (Amsterdam) niet als afgevaardigde, doch voor zich persoonlijk sprekend, deelt mede, dat hij als afdelingsvoorzitter zal aftreden wegens gebrek aan medewerking van het Hoofdbestuur. Spreker vraagt zich af waar het Hoofdbestuur de moed vandaan haalt om hier aan de orde te stellen bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur, want er is praktisch geen beleid. Ook van het secretariaat wordt te weinig steun ontvangen. Wanneer de Afdeling Amsterdam met een denkbeeld naar voren komt, gebeurt het vaak, dat het door het Hoofdbestuur wordt afgekeurd, maar men stelt er niets anders voor in de plaats. De verkiezingen hebben op 25 Juni a.s., dus over twee maanden, plaats en wij weten nog niet onder welke leuze wij de verkiezingen moeten ingaan. Het is spreker bekend, dat de voorzitter veel besognes op zich heeft genomen. Het verheugt hem in zekere zin, dat een van de zwaarste besognes spoedig van zijn schouders zal worden genomen en als aftredend voorzitter van de Afdeling Amsterdam spreekt hij de hoop uit, dat het de voorzitter gegeven moge worden meer tijd en meer leiding te geven aan de Partij opdat het deze ten goede moge komen.

De heer D.W.Dettmeijer ('s-Gravenhage) beantwoordt namens het Hoofdbestuur de heer Geraerds en verklaart, dat er wel degelijk contact met de Afdeling Amsterdam is opgenomen, doch dat de heer Geraerds op het aangegeven tijdstip verhinderd was en later niets meer van zich heeft laten horen.

Ook op de Studieconferentie is van de zijde van de heer Geraerd geen enkele opmerking gemaakt. Bij de door de commissie gehouden vergadering kwam Amsterdam evenmin opdagen en werd er evenmin een schriftelijke uiteenzetting van haar standpunt ontvangen.

In de commissie hebben drie zeer deskundige personen uit Amsterdam zitting, die enkele formuleringen naar voren hebben gebracht in het rapport. Er is minder gelet op de plaats van herkomst der leden dan wel op hun deskundigheid en gezag. De V.V.D. is de eerste politieke partij, die richtlijnen voor haar politieke vertegenwoordigers met betrekking tot kunstaangelegenheden heeft gegeven.

Spreker betreurt het, dat er op zo weinig waarderende wijze door de Afdeling Amsterdam over deze commissie werd gesproken. Het door de commissie uitgebrachte rapport heeft niet alles kunnen omvatten, maar er is naar gestreefd datgene vast te leggen, wat in brede kringen leeft.

De voorzitter wil thans enige opmerkingen maken ten aanzien van de andere naar voren gebrachte punten inzake het beleid van het Hoofdbestuur.

Mejuffrouw Schrijver was niet tevreden over het Hoofdbestuur, omdat door de Kamerleden geen vergaderingen werden gehouden naar aanleiding van de Begroting. Dat is echter geen grief tegen het Hoofdbestuur, maar tegen de Kamerleden. Maar het is voor de Kamerleden volstrekt onmogelijk hun toch al te zware taak hierdoor nog meer te belasten. Het is dus het beste de opmerkingen aan het secretariaat te sturen. Ieder jaar wordt door het secretariaat aan de afdelingen

gevraagd eventuele opmerkingen in te zenden en de Kamerleden kunnen daar dan hun voordeel mee doen.

Wat het punt van de melksanering betreft deelt spreker mede, dat dit een zaak is, die ligt op het terrein van de gemeenteraden in de betreffende gemeenten. Onze vertegenwoordigers hebben behoorlijk mede geblazen en vooral Mevrouw Scheltema-Conradi heeft zich op dat punt zeer verdienstelijk gemaakt.

Wat de pers en propagandabetreft: Er is inderdaad geen geld genoeg om de bijdragen van Mejuffrouw Schrijver te betalen, en daarom moeten wij die missen. Mejuffrouw Schrijver heeft gezegd, dat het Weekblad vervelend is, maar wij hebben een enquête gehouden onder de lezers, en deze enquête is niet zo slecht uitgevallen.

Documentatie is ook al weer een kwestie van geld. Mejuffrouw Schrijver heeft beweerd, dat het Hoofdbestuur zijn best niet doet om meer geld binnen te krijgen, maar als spreker ziet wat de penningmeester doet en de andere bestuursleden op dit gebied, dan is deze grief volstrekt misplaatst.

De heer Ianting beantwoordend, deelt de voorzitter mede, dat het bestuursbesluit inzake het voorleggen van pamfletten zo algemene instemming vindt, dat het overbodig is het door de algemene vergadering te laten bekrachtigen. Het besluit is genomen om er voor te zorgen, dat de eenheid behouden blijft.

De heer v.d.Bilt wil nu als voorzitter van Amsterdam weggaan, omdat hij onvoldoende steun heeft gekregen van het Hoofdbestuur. De heer v.d.Bilt heeft zich er over beklagd, dat wanneer denkbeelden worden afgewezen het Hoofdbestuur er geen nieuwe tegenover stelt, maar zo mag men het niet stellen. Het Hoofdbestuur moet zeker trachten zoveel mogelijk nieuwe denkbeelden te vinden en ter kennis van de afdelingen te brengen, maar men mag het niet stellen in deze vorm, omdat de zaak op het gebied van de propaganda ligt en het Hoofdbestuur wel eens van oordeel kan zijn, dat het tijdstip hiervoor nog niet is gekomen. Spreker is het oneens met de heer v.d.Bilt, dat wij met onze verkiezingsleuze te laat zouden zijn. Er is niets zo gevaarlijk als in verkiezingstijd te vroeg met een propagandaleuze te komen. Alle politieke partijen denken er zo over. Wij hebben het zo geregeld, dat wij de laatste waren met onze Algemene Vergadering, zodat wij ons voordeel konden doen met hetgeen op de andere vergaderingen was gebeurd. Wij hebben nu onze verkiezingsleuzen neergelegd in het Verkiezingsprogram, dus de zaak is voor elkaar. We hebben nog twee maanden voor de verkiezingen. Dat is een prachtige tijd. We moeten de propaganda concentreren, anders verzwakt men zijn krachten. Spreker kan niet toegeven, dat het Hoofdbestuur op dit punt in gebreke is gebleven en is van mening, dat de juiste weg werd gevolgd. Maar laten wij daarop niet verder ingaan op dit ogenblik. Wij gaan nu samen aan het werk om onder leiding van het Hoofdbestuur zo goed mogelijk de verkiezingspropaganda te voeren. Spreker is er van overtuigd, dat er volgend jaar weer critiek is op het Hoofdbestuur, omdat dit niet actief genoeg is, maar spreker acht dit een compliment voor de Partij, omdat het Hoofdbestuur nooit actief genoeg kan zijn.

De heer Geraerds (Amsterdam) deelt mede, dat men hem niet goed begrepen heeft. Ook zijn verlangen is de partij te dienen. Hij heeft geen critiek uitgeoefend op de leden van de commissie wat betreft hun persoonlijke hoedanigheid. Het is niet juist, dat Amsterdam niets van zich heeft laten horen. Spreker blijft er bij, dat in het rapport een reële, praktische lijn wordt gemist.

De heer D.W.Dettmeijer ('s-Gravenhage) merkt nog op, dat het rapport bij verscheidene scheppende kunstenaars o.a. Sam Swaap, een

gunstig onthaal heeft gevonden, terwijl ook in de pers welwillende beoordelingen voorkwamen.

Aan de orde is punt 9 van de Agenda: Benoeming van een Commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1952.

Voorgesteld wordt in deze commissie te benoemen als leden:
H.J.Ankersmit - Deventer
Ir.F.W.C.Blom - Rotterdam
B.A.Poulie Wilkens - Veendam

en als plaatsvervangende leden:
A.J.Blijdenstein - Enschede
C.M.Hage - Delft
J.P.Hulsman - Amsterdam.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 10 van de Agenda: Vaststelling van het Verkiezingsprogram.

Daar niemand algemene beschouwingen wenst te houden over het Verkiezingsprogram (Bijlage V), wordt overgegaan tot de puntsgewijze behandeling aan de hand van de ingediende amendementen (Bijlage VI).

Punt 1.

De Afdeling Amsterdam stelt voor het woord "christelijke" te vervangen door het woord "westerse".

De voorzitter zegt, dat het woord "christelijke" gekozen is mede in verband met hetgeen staat in ons Beginselprogram. Spreker acht de zaak niet van overwegend belang. De Westerse beschaving is een christelijke beschaving.

Aangezien het amendement van Amsterdam slechts door de Afdeling Rotterdam wordt ondersteund, wordt dit niet overgenomen.

Mr.A.Stempels (Rotterdam), het amendement van Rotterdam toelichtend, merkt op, dat in dit punt slechts één kant van de internationale samenwerking in het licht wordt gesteld. Dat is een negatieve kant, nl. bescherming tegen een dreigend gevaar. Waar dat gevaar steekt, weten wij allen wel, maar de zaak is niet zo eenvoudig, als men hieruit zou kunnen opmaken. Spreker herinnert aan hetgeen de Minister van Buitenlandse Zaken, de heer Stikker, in Februari gezegd heeft in de Tweede Kamer bij de bespreking over de voorbereiding van de Europese defensiegemeenschap, nl. dat we hiermede een weg opgingen, waarvan geen terug mogelijk zou zijn. Wij moeten dus weten wat wij doen, wanneer wij een bepaalde weg inslaan en ook waarom wij die weg inslaan. Dit heeft de Afdeling Rotterdam er toe gebracht een andere redactie voor te stellen, waarin ook tot uiting komt de positieve kant van deze internationale samenwerking, nl. dat die internationale samenwerking tot het vormen van grotere eenheden in de samenleving van de volkeren een begerenswaardig goed is. Spreker herinnert aan hetgeen door de heer Korthals op 7 Februari 1952 in de Tweede Kamer hierover is gezegd:

"Ik ben niet vóór een Europees leger, omdat een mislukking van de besprekingen zo fataal zou zijn. Ik ben er ook niet alleen vóór, omdat het via de Europese Defensiegemeenschap mogelijk zou zijn de Duitsers in de westerse verdediging in te schakelen. Ik ben een voorstander van het Europese leger, omdat ik er een mogelijkheid in

"zie, de Europese éénwording een duw voorwaarts te geven. Deze éénwording is voor mij ook niet een zaak, die begonnen moet worden met de gedachte van versterking tegen gevaren uit het Oosten; wij moeten haar begeren, omdat wij de Europese eenheid wensen als een noodzakelijkheid en haar op zich zelf als een uiterst begerenswaardig doel beschouwen."

De kwestie van het woord "christelijke" was niet zo belangrijk volgens de voorzitter. Dat is spreker wel met de voorzitter eens. Het zou geen belangrijke zaak behoeven te zijn, wanneer er geen misverstand mogelijk was, maar dat is het wel. Spreker weet wel, dat in verschillende partijprogramma's het woord "christelijk" wordt gebruikt, maar er zijn nu eenmaal mensen in Nederland en ook in Europa en over de gehele wereld, die zich niet Christelijk noemen. Er zijn ook mensen, die worden aangeduid met het woord Humanisten. Voor al deze mensen kan het woord "christelijk" een klank hebben, die hun niet ligt. Spreker weet, dat het woord "christelijk" niet moet worden opgevat in godsdienstige zin en dat we het moeten beschouwen in zedekundige zin. Daar kan hij ook vrede mee hebben, ofschoon hij zich kan voorstellen, dat er mensen zijn, die het toch niet prettig vinden deze term op hun etiketje neergeschreven te krijgen, maar dit woord heeft inderdaad tot misverstand aanleiding gegeven. Nadat de voorzitter indertijd de gedachte van de derde macht had gelanceerd, heeft de heer Tilanus, voorzitter van de C.H.U., zich over deze gedachte uitgelaten. Dat was in een periode toen de heer Tilanus daar iets toeschietelijker tegenover stond dan op het ogenblik. En hoe kwam het, dat hij daarvan niet afkerig was? De heer Tilanus zei: "Ik zie nu, dat de V.V.D. toch ook positief staat tegenover de Christelijke beginselen". En nu moet men wel begrijpen, dat wanneer Tilanus het woord "christelijk" gebruikt, het niet zal zijn in de betekenis van het woord zedekundig, maar in godsdienstige zin. Daar is nu al het grote misverstand. Daarom hebben Amsterdam en Rotterdam voorgesteld voor het woord "christelijke", "westerse" te lezen. Het is maar een term, maar het gaat er om wat de inhoud hiervan is. De formulering, die men kan vinden in de preambule van het Noord Atlantisch Pact zou men in het programma kunnen overnemen. Deze preambule spreekt van het gemeenschappelijk erfdeel en de beschaving van volkeren, welke zijn gegrondvest op beginselen van democratie, persoonlijke vrijheid en rechtsorde. Deze formulering zegt meer materieel wat wij bedoelen met het door ons voorgestelde woord "westerse".

De heer Mr. J. J. Kamp (Rotterdam) betoogt, dat de Afdeling Rotterdam met haar amendement heeft willen te kennen geven, dat supra nationale rechtsgemeenschappen moeten worden tot stand gebracht, omdat anders de toekomst van Europa zinloos is. Daarom dient te worden gesproken van noodzakelijke vorming van supra-nationale organen. Spreker betreurt het, dat wij in Straatsburg maar één man en geen plaatsvervanger hebben. Ook is spreker het niet eens met het conservatieve geluid, dat onze fractie in de Tweede Kamer liet horen nl. dat men hier die supra-nationale factor van verdragen weer heeft willen temperen door de wetgever te laten sanctionneren in plaats van de rechter.

De heer H. J. van Raalte (Hilversum) wil nog een opmerking maken over de inleiding van het verkiezingsprogramma en sluit aan bij de openingsrede van de voorzitter over de vraag, of wij Duitsland nu onmondig kunnen laten. De voorzitter heeft gezegd, dat de kansen, die de Republiek van Weimar in de jaren na 1918 heeft gemist, aan de Bondsrepubliek Duitsland van onze tijd gegeven moeten worden en dat de geest van Goethe en Schiller weer vaardig moet worden over het Duitse volk, maar dat dit alles tijd zal vorderen. Ook heeft hij ge-

zegd, dat gelijkgerechtigdheid van Duitsland uiteindelijk noodzakelijk is. Ook in het Werkprogram vinden wij deze gedachte in de paragraaf over het buitenlands beleid, maar daar is niet gesproken over het tempo. Wanneer wij het Verkiezingsprogram voor ons zien en dat is het program voor de aanstaande verkiezingen, dan zou men daaruit kunnen opmaken, dat de tijd is aan gebroken om West Duitsland te herbewapenen en hierin ziet spreker een tegenstrijdigheid met hetgeen de voorzitte heeft gezegd, nl. dat het tijd zou vorderen. Spreker vraagt zich af, of de geest van Goethe en Schiller reeds vaardig is. Wij moeten goed beseffen, dat de Republiek van Weimar iets was, dat is voortgekomen uit het Duitse Rijk en spreker moet constateren, dat men die kans nie gegrepen heeft. Het is spreker niet duidelijk, waarom in het huidige Duitsland wel de geest van Schiller en Goethe vaardig is. Het is volgens spreker wel wat voorbarig te zeggen, dat wij nu reeds West Duitsland gelijkgerechtigd kunnen maken. De Saar-kwestie, de reactie op de grenscorrecties en de onverschilligheid voor de schuldvraag stemme tot voorzichtigheid. Daarom vraagt spreker zich af, of wij thans moeten stellen dat Duitsland gelijkgerechtigd zal worden. Moeten wij het in het Verkiezingsprogram zo stellen, dat wij het zouden toejuichen als Duitsland een leger krijgt in het kader van de Europese defensiegemeenschap? Zouden wij niet wijzer doen te zeggen, dat wij betreuren dat de internationale ontwikkeling ons dwingt dit te aanvaarden? Spreker is van mening, dat het uit propagandistisch oogpunt geen bijzonder succes zal zijn wanneer men een paragraaf, zoals in het ontwerp staat, in het Verkiezingsprogram zet.

Spreker sluit zich overigens aan bij de opmerkingen van de Afdeling over punt 1.

Ir.A.F. ten Bruggencate (Apeldoorn) vindt de stijl van het Verkiezingsprogram niet fraai en bepleit een betere redactie zonder aanvoegende wijs.

De voorzitter beantwo ordt de sprekers en zegt in aansluiting op hetgeen de heer Stempels heeft betoogd, dat zijn persoonlijk standpunt is, dat "westerse" of "christelijke" beschaving hetzelfde is. Spreker ziet dat in de zin van een zedekundig christendom. De heer Tilanus ontkent ook niet, dat onze beschaving een christelijke is, maar hij zal de stelling verkondigen, dat christelijk zedekundig onbestaanbaar is zonder christelijk geloof. Dat is het standpunt, waarop onze Partij niet staat. Wij hebben in ons Werkprogram uitgesproken, dat onze beschaving een christelijke beschaving is. Bij de oprichting van de Partij is daar zeer uitvoerig over gesproken en de Partij heeft zich er toen mede verenigd, dat het woord "christelijke" werd gebruikt en niet het woord "westerse". Laten wij ons aansluiten bij datgene, wat in ons Beginnelprogram gezegd wordt. Op deze grond meent spreker, dat het beter is het amendement niet over te nemen.

Is er - zo vraagt spreker - verder nog zo'n groot verschil tussen de redactie van de Afdeling Rotterdam en de redactie van het Hoofdbestuur? Spreker meent van niet en dan verdient de redactie van het Hoofdbestuur de voorkeur, omdat zij veel korter is, want wij moeten er voor waken, dat het Verkiezingsprogram te lang wordt. Spreker is het eens met datgene wat Rotterdam gezegd heeft, maar dat ligt ook opgesloten in de redactie van het Hoofdbestuur.

Ook met hetgeen door de heer van Raalte is opgemerkt over het probleem West Duitsland is spreker het eens. Spreker heeft inderdaad gezegd, dat eerst de geest van Schiller en Goethe moet vaardig worden over het Duitse volk. Maar hoe bevorderen wij dat nu het beste? Naar sprekers mening bevorderen wij dit zeker niet door Duitsland niet te willen gaan erkennen als een gelijkgerechtigde in de samenleving van

de volkeren. De republiek van Weimar heeft haar kansen gemist; waardoor? Door allerlei omstandigheden, maar een zeer belangrijke is geweest, dat men de republiek in het begin onvoldoende vertrouwen heeft geschonken. Locarno is gekomen, en de ontruiming van het Rijngebied, maar het ongeluk was, dat men er telkens te laat mee kwam. De concessie die men gaf, miste het effect. Men had in Duitsland het gevoel, dat deze concessies waren afgedwongen in plaats van vrijwillig gegeven. Men moet beginnen de gelegenheid te geven. Stel U voor, dat men zegt: je mag beslist nooit in het water gaan voor je zwemmen kan. Van zal men nooit zwemmen leren. In deze zin gelooft spreker, dat het verstandig is, dat wij deze politiek ten opzichte van West Duitsland voeren, die tevens de politiek van de Nederlandse Regering is. De heer van Raalte wilde dit niet in het Verkiezingsprogram zetten, omdat dit slecht zou zijn voor de propaganda. Spreker oordeelt het niet juist, uit een oogpunt van propaganda de dingen, waar het op aankomt, niet in het Verkiezingsprogram te zetten. Als wij dan in de Kamer voorstemmen, krijgen wij het verwijt, dat wij er nu over gezwegen hebben in ons program. Wij hebben het in het Verkiezingsprogram voorzichtig en duidelijk uitgedrukt. De Partij moet het aandurven dergelijke dingen te zeggen. De voorlichting van het Nederlandse volk moet no.1 blijven.

Tenslotte heeft de heer ten Bruggencate gesproken over de stijl van het Verkiezingsprogram. Stijl is een moeilijk punt om over te praten. Men dergelijk Verkiezingsprogram moet nu eenmaal vloeien uit één pen en wij kunnen over concrete punten gaan praten, maar de vergadering moet het Verkiezingsprogram wat stijl betreft aanvaarden, zoals het is en als men dat niet wil, moeten anderen het Verkiezingsprogram schrijven en dan moet men maar kiezen, het een of het ander.

Spreker vraagt, of Rotterdam na zijn uiteenzetting bereid is, het amendement terug te nemen. De Afdeling Rotterdam is hiertoe niet bereid.

Mr. A. Stempels (Rotterdam) is het met de voorzitter eens, dat de formulering van het Hoofdbestuur korter is dan de door Rotterdam voorgestelde redactie, maar beter kan spreker de formulering niet vinden. Het is geen kunst om iets korter te maken, als men de essentiële punten er uit laat. Het gaat er om naar buiten eens te vertellen, wat wij willen op het gebied van de buitenlandse politiek. Wat betreft de bewoording "christelijk" merkt spreker op, dat dit inderdaad tot misverstand heeft aanleiding gegeven. De heer Tilanus ziet dit anders en spreker is bang, dat er velen zullen zijn, die het opvatten als de heer Tilanus. De voorzitter heeft gezegd, dat men bij de oprichting van de Partij heeft goedgekeurd, dat in het Beginselprogram gesproken werd van christelijke grondslagen. Maar er is sindsdien al weer een aantal jaren verlopen. Gedurende die tijd heeft de heer Tilanus zijn uitlating gedaan en hebben wij iets gade kunnen slaan van het beleid van de fracties. Het gaat hierom. Er is in het parlement herhaaldelijk sprake geweest van de kwestie van de geestelijke verzorging van buiten-kerkelijke militairen. Het ging om het streven van de organisatie van de mensen van Humanistische levensbeschouwing. Spreker is van mening, dat dit een aangelegenheid is, waarbij die Humanisten mogen rekenen op steun van een Liberale partij als de V.V.D. Tot nu toe is die steun uitgebleven. Het zijn steeds anderen geweest, die het voor deze geestelijke verzorging hebben opgenomen. Spreker weet wel, dat de Kamerfractie veel te doen heeft en zal het haar ook niet kwalijk nemen, dat men dit vraagstuk niet heeft aangeroerd, maar dat neemt niet weg, dat dit punt naar buiten toe een ietwat twijfelachtige indruk heeft gemaakt op liberaal voelende mensen.

De heer van Raalte (Hilversum) betoogt, dat het in de eerste plaats de bedoeling van Hilversum is geweest naar voren te brengen, dat in het Verkiezingsprogram moet staan wat wij willen en dat dit niet verdoezeld moet worden. De vraag van Hilversum is: Is het het standpunt van de Partij om nu reeds West Duitsland gelijkgerechtigd te maken? De voorzitter heeft het voorbeeld van het leren zwemmen genoemd. Maar er zijn vele andere voorbeelden te noemen. Spreker haalt het voorbeeld aan van het Indonesische probleem. Als men een volk loslaat voor het er rijp voor is, behaalt men geen succes. Spreker is van mening dat, wanneer men leest, wat in Duitsland over en weer wordt gezegd over de bewapening en het al of niet bereid zijn mede te doen met de Europese defensiegemeenschap, men de sfeer aanvoelt van: Wij verkopen ons zo duur mogelijk. Het is de Duitse mentaliteit, die een Westerse democratie niet best verstaat. Men kan niet wachten tot de geest van Goethe en Schiller volledig vaardig is geworden, maar het gaat er om. Is hij reeds voldoende vaardig geworden om dit experiment te wagen?

De voorzitter betoogt, dat het punt waarom het gaat, is, dat de herbewapening van Duitsland komt en als Duitsland niet op een verstandige wijze wordt tegemoetgetreden, komt de herbewapening op een manier, die gevaarlijk zal zijn voor de vrijheid van Europa. Wanneer wij de houding aannemen, zoals hier bepleit wordt, dan hebben wij een kans, dat Duitsland zich zal ontwikkelen tot een ordelijk lid van de West-Europese samenleving.

Wat het door de heer Stempels opgemerkte betreft, zegt de voorzitter, dat het niet juist is op het ogenblik in discussies te treden, die betrekking hebben op het Beginselprogram. De heer Stempels heeft gezegd, dat er een en ander sedert de opstelling van het Beginselprogram is gebeurd. Maar dan zou het Beginselprogram veranderd moeten worden. Iedereen heeft het recht een verandering hiervan aan de orde te stellen, maar men moet niet, wanneer het Beginselprogram onveranderd blijft, het Verkiezingsprogram anders willen redigeren.

De voorzitter vraagt, of het amendement van Rotterdam wordt ondersteund. Daar dit weinig ondersteuning ondervindt, wordt het amendement van de Afdeling Rotterdam dus niet overgenomen.

De vergadering wordt hierna geschorst tot de volgende morgen 10 uur.

De voorzitter opent Zaterdagochtend, 10 uur de vergadering en stelt aan de orde:

Punt 2.

Dr. J. C. van Zoelen (Amsterdam) licht het amendement van de Afdeling Amsterdam toe. De Afdeling Amsterdam heeft voorgesteld vóór Nieuw-Guinea het woord Nederlands te plaatsen. Dit voorstel is gedaan op grond van het feit, dat in het Verkiezingsprogram wel wordt gesproken van de Nederlandse Antillen en dat in de Grondwet ook staat Nederlands Nieuw Guinea.

De voorzitter acht dit niet nodig; wij weten immers best wat met Nieuw-Guinea wordt bedoeld.

Het amendement van Amsterdam wordt niet voldoende ondersteund, zodat het niet wordt overgenomen.

De Afdeling Rotterdam wenst de redactie van dit punt te veranderen. Het komt er op neer, dat er een werkprogram van Nieuw-Guinea wordt opgesteld.

De voorzitter wil adviseren dit niet in het Verkiezingsprogram op te nemen. Het Verkiezingsprogram moet zo kort mogelijk worden ge-

houden. Het program geeft duidelijk het standpunt van de Kamerfractie aan en dit is ook het standpunt van de Partij.

Mr. A. Stempels (Rotterdam) vestigt er de aandacht op, dat wanneer alleen in het Verkiezingsprogram komt te staan, dat Nieuw-Guinea onder Nederlands gezag moet blijven, dit van buitenaf op verschillende manier wordt uitgelegd, b.v. dat de V.V.D. het gezag wil, alleen om wille van het gezag. Volgens spreker zou het juist zijn er iets positiefs naast te hebben en daarom zou men er goed aan doen eraan toe te voegen, dat er een werkprogram tter verbetering van de levensomstandigheden in Nieuw-Guinea zal worden opgesteld en uitgevoerd. Dan zou men misverstanden, die van buitenaf werkelijk dreigen, uitsluiten.

De voorzitter is van mening, dat er op dit punt geen misverstand kan dreigen. Wanneer wij wensen, dat Nieuw-Guinea onder ons gezag zal blijven, zal Nederland alles doen voor de ontwikkeling van dit werelddeel. Spreker geeft in overweging het Verkiezingsprogram niet langer te maken en vraagt, of het amendement van Rotterdam ondersteund wordt.

Daar dit niet het geval is, blijft de oude redactie gehandhaafd.

Mr. C. Greve ('s-Gravenhage) is van mening, dat de redactie van de Afdeling 's-Gravenhage op dit punt beter en duidelijker is, dan die van het Hoofdbestuur. De toevoeging: "totdat zijn bevolking in staat zal zijn in volle vrijheid over eigen lot te beschikken" lijkt spreker niet duidelijk en niet gelukkig gekozen. In de eerste plaats is het volgens spreker niet mogelijk over eigen lot te beschikken en in de tweede plaats, als een volk er aan toe is over eigen lot in volle vrijheid te beschikken, dan is het al vrij. Dit zou met de eerste alinea van dit punt niet in overeenstemming zijn.

Daar het amendement van de Afdeling 's-Gravenhage niet ondersteund wordt, wordt het niet overgenomen.

Punt 3.

De voorzitter vraagt, of er iemand voor het amendement van de Afdeling 's-Gravenhage op dit punt is. Het amendement vindt geen ondersteuning en wordt derhalve niet overgenomen.

Het volgende amendement van de Afdeling 's-Gravenhage is meer een verzoek en kan dus worden gepasseerd.

De Afdelingen Enschede en Winterswijk willen de tweede alinea van dit punt laten vervallen. De voorzitter zegt, dat het hier gaat over het probleem van de Nederlands Indonesische Unie. Het standpunt van het Hoofdbestuur is, dat wanneer men een behoorlijke gemeenschap in een andere vorm dan de Nederlands Indonesische Unie kan bereiken, wij niet aan deze vorm behoeven te hangen. Het gaat om het wezen en niet om de vorm.

Ir. J. Penning (Enschede) vindt het vanzelfsprekend, dat de Unie gehandhaafd wordt. Wanneer de redactie van het Hoofdbestuur wordt aangenomen, kan men alle kanten uitgaan. De Afdeling Enschede wil een positieve redactie.

De heer A. G. Crèvecoeur (Voorburg) is het met de vorige spreker eens. De Afdeling Voorburg is van mening, dat op dit punt meer concrete gegevens in het Verkiezingsprogram naar voren moeten worden gebracht. Daarom heeft de Afdeling Voorburg een andere redactie van de tweede en derde alinea voorgesteld.

De voorzitter merkt op, dat het door de Afdeling Voorburg voorgestelde, niet in het Verkiezingsprogram thuis hoort.

Daar de ingediende amendementen van de Afdelingen Enschede en Voorburg niet voldoende ondersteund worden, worden deze niet overgenomen.

Mr. A. Stempels (Rotterdam) deelt mede, dat het amendement, dat de Afdeling Rotterdam heeft voorgesteld, op dit punt een verkorting van de tekst beoogt. Rotterdam wil de derde alinea schrappen en er een andere voor in de plaats stellen. De reden, waarom de afdeling dit juist acht, is hierin gelegen, dat deze derde alinea verwijst naar het XIVE Hoofdstuk van de Grondwet. De afdeling was van mening, dat de bepalingen van het XIVE Hoofdstuk voor wat Indonesië betreft, hun werk hebben gedaan, daar men op deze bepalingen geen beroep meer kan doen. De beginselen moeten op de voorgrond staan en deze liggen vast in het Uniestatuut. In de redactie, door Rotterdam voorgesteld, wordt niet verwezen naar de bepalingen, maar naar de beginselen van het Uniestatuut. Wanneer wij spreken van waarborgen - in de derde alinea - dan zeggen wij iets meer dan wij kunnen verantwoorden. Wij hebben er nu eenmaal rekening mede te houden, dat Indonesië een soevereine staat is en moeten dit als feit aanvaarden.

De voorzitter geeft gaarne toe, dat de redactie van de Afdeling Rotterdam de zaak verkort, maar al heeft spreker gezegd het verkiezingsprogram niet te lang te maken, wil dat niet zeggen, dat iedere verkorting een verbetering is. Deze verkorting is inderdaad geen verbetering, integendeel, spreker acht deze een cardinale fout. Wij hebben in 1948 de Grondwetswijziging gehad en hierin zijn de voorwaarden opgenomen, waaraan de met Indonesië te sluiten overeenkomst zal moeten voldoen. Men heeft in de Kamer van de zijde der Regering gesteld, hetgeen door spreker bestreden is, dat wij van het ogenblik af, dat de rechtsorde tot stand is gekomen, voor ons het nieuwe hoofdstuk van de Grondwet niet meer bindend zou zijn. Dit zou volgen spreker betekenen: Wij hebben een Grondwetswijziging aangenomen en daarin zijn alle waarborgen neergelegd. Op 29 December 1949 hebben wij de soevereiniteitsoverdracht gekregen met inachtneming van de waarborgen. De Regering zou dus op 30 December vrij zijn geweest, volgens de Afdeling Rotterdam, zich hieraan niet meer te houden. Zo een standpunt mag de Partij niet innemen. Het XIVE Hoofdstuk geldt niet voor Indonesië, maar wel voor Nederland, en een Nederlandse Regering is niet bevoegd om overeenkomsten te sluiten, waarbij afge- weken wordt van de bepalingen van het XIVE Hoofdstuk van de Grondwet. Dat hebben wij in de Kamer verdedigd en tot de huidige dag acht spreker dit volkomen juist. Bij de nieuwe Grondwetsherziening zullen wij weer staan voor de vraag, of wij in de tweede lezing mede kunnen gaan met dit voorstel en dan blijven wij staan op het standpunt, dat wij van Nederlandse kant niet mogen toestemmen in regelingen, die in strijd zijn met wat wij in 1948 in de Grondwet hebben opgenomen. Wij zijn in 1948 zover gegaan, als wij dachten dat gegaan kon worden. Wil men dat in Indonesië niet, dan kan niemand er iets aan doen. Nederlands historische verantwoordelijkheid - en spreker stelt er prijs op, dat dit in het Verkiezingsprogram komt - is wat in 1948 werd neergelegd. Daaraan moeten wij bij de onderhandelingen met Indonesië altijd met hand en tand blijven vasthouden. Spreker zou het buitengewoon betreuren, indien de Partij zou zeggen, het standpunt door de Kamerfractie ingenomen aangaande veiligheid en goed bestuur, geven wij nu prijs. Spreker wil hier met nadruk tegen waarschuwen.

De voorzitter vraagt, of het amendement van de Afdeling Rotterdam ondersteund wordt. Daar dit niet het geval is, wordt het niet overgenomen.

Mr. C. Greve ('s-Gravenhage) ~~ixi~~ licht het amendement van de Afde

ling 's-Gravenhage op punt 3 toe: Het is eenvoudig een losmaken van de laatste alinea, omdat dan het accent enigszins anders wordt gelegd. Spreker is van mening, dat het zeer veel nut zou hebben om de laatste alinea onder een nieuw punt 3a te brengen.

Daar het amendement echter niet voldoende ondersteuning ondervindt, wordt het niet overgenomen.

Punt 6.

De heer A. Baretta (Winterswijk) deelt mede, dat de Afdeling van oordeel is, dat er weinig positiefs staat in de zinsnede, zoals in het Verkiezingsprogram opgenomen. Daar de V.V.D. de enige politieke partij is, die kan streven voor het behoud van de openbare school, was de afdeling van mening, dat het gewest zou zijn een zinsnede toe te voegen, als door de afdeling wordt voorgesteld.

De voorzitter is eveneens de mening toegedaan, dat dit een punt is, dat in het Verkiezingsprogram moet worden opgenomen en vraagt, wie er voor het amendement is.

De meerderheid der aanwezigen is vóór dit amendement, zodat dit wordt overgenomen.

De heer H.J. van Raalte (Hilversum) licht het amendement van de Afdeling Hilversum toe en zegt, dat door verwisseling van de beide delen van de eerste alinea een veel duidelijker accent wordt gelegd op datgene, wat wij het belangrijkste vinden.

De voorzitter deelt mede, dat, indien de vergadering ook deze mening is toegedaan, het Hoofdbestuur bereid is dit amendement over te nemen.

Aldus wordt besloten.

Punt 7.

De heer H.J. van Raalte (Hilversum) is van oordeel, dat het tweede deel van dit punt meer spreekt tot het gehele land dan het eerste deel en dat het daarom vooraan moet staan.

De voorzitter is van oordeel, dat men altijd moet beginnen met het algemene beginsel, en dat het de propaganda niet zal bevorderen, als men de beide delen verwisselt.

Daar het amendement niet wordt ondersteund, wordt de oorspronkelijke redactie gehandhaafd.

Punt 8.

Prof. Dr. H. J. Witteveen (Rotterdam) deelt mede, dat het eerste amendement van de Afdeling Rotterdam betreft de beëindiging van het sociaal economisch toezicht op het credietwezen. Het bezwaar tegen de redactie is, dat de formulering de indruk zou kunnen wekken, alsof de Partij tegen iedere vorm van monetaire politiek zou zijn. Monetaire politiek is een centraal toezicht op de credietverlening. Dat is de bedoeling niet.

Dat blijkt uit punt 14. De bedoeling zou dus zijn verzet tegen de huidige wet tot sociaal economisch toezicht. Het zijn de vergaande bevoegdheden, die in de huidige wet aan de Minister van Financiën worden gegeven, waartegen onze bezwaren gaan. Vandaar het eerste amendement van Rotterdam.

Het tweede betreft het belangrijke punt van de P.B.O., die op het ogenblik nog geen grote omvang heeft genomen, maar toch in opbouw is. Met hetgeen in het Verkiezingsmanifest hierover is opgeno-

men, zijn wij het eens. De afdeling meent echter, dat dit punt met meer kracht en concreter naar voren moet worden gebracht, en wil er aan toevoegen: "derhalve beperking van op economisch terrein aan deze bedrijfs-organisaties toe te ~~zenden~~ kennen verordenende bevoegdheden". Wanneer zullen deze bedrijfschappen die verlengde armen worden?

Wat kunnen wij doen om dit tegen te gaan? Dit gevaar ontstaat, wanneer de bedrijfschappen vergaande bevoegdheden krijgen op economisch terrein. Wanneer dit toch het geval is, hebben deze bedrijfschappen zo'n grote invloed op het algemeen belang, dat de Overheid daar nooit buiten zal kunnen blijven en dan gebeurt inderdaad, dat de bedrijfschappen de verlengde armen van de centrale Overheid worden. Daarom dient het tweede amendement van Rotterdam om duidelijk te maken, waar wij dit gevaar moeten bestrijden.

Prof. Mr. A. N. Molenaar (Wassenaar), de heer Witteveen beantwoordend, zegt, dat de in het verkiezingsontwerp opgenomen zinsnede slaat zowel op de bedrijfschappen als op de productschappen, waarvan de eerste voornamelijk op sociaal gebied en de andere op economisch gebied zullen werken. Spreker is bang, dat, indien men de toevoeging opneemt, zoals Rotterdam dit wil, men aan dat sociale terrein niet meer denkt. Spreker zou er het liefst aan toe willen toevoegen, dat deze bevoegdheden alleen gegeven worden, wanneer de betreffende bedrijfstak op sociaal en economisch gebied er rijp voor is. Spreker stelt voor de redactie op dit punt aan het Hoofdbestuur over te laten, als men de inhoud in beginsel kan aanvaarden.

De voorzitter stelt voor het eerste amendement van de Afdeling Rotterdam ongewijzigd over te nemen.

Wat het tweede punt betreft wil spreker het betoog van Prof. Molenaar ondersteunen. Er zitten twee kanten aan deze zaak. De belangrijkste kant is, dat wij niet wensen, dat de bedrijfsorganisaties van bovenaf aan het bedrijfsleven worden opgelegd. Ons standpunt is, dat wij hier in beginsel niet tegen zijn, maar wij wensen, dat de bedrijfsorganisaties opkomen uit het bedrijfsleven zelf. Wanneer wij de zin van de Afdeling Rotterdam toevoegen, wordt deze gedachte uit het oog verloren, dan gaat men denken, dat wij de moeilijkheden alleen zien op het terrein van de verordenende bevoegdheden en dan nog beperkt tot het economisch terrein. De gedachte van Rotterdam ligt in de redactie, die het Hoofdbestuur heeft voorgesteld: Zij moeten niet worden verlengde armen van de overheid. Dit heeft consequenties. In de eerste plaats waar het de oprichting van de bedrijfsorganisatie betreft, en in de tweede plaats wat de werking van de bedrijfsorganisaties betreft. Als zij zijn opgericht, moeten het zelfstandige lichamen zijn en mogen geen verlengde armen van de overheid zijn. Wij moeten de redactie liever op het ogenblik niet gaan veranderen. Als het Hoofdbestuur er weer aan moet gaan dokteren, is het niet zeker, dat de andere leden het er weer mede eens zijn. Spreker vraagt of Rotterdam in het licht van deze nadere toelichting haar amendement niet wil terugnemen.

Prof. Witteveen stelt voor dit punt nog even aan te houden en er die middag, na afhandeling van de andere punten van het Verkiezingsprogramma nog even op terug te komen.

Aldus wordt besloten.

Punt 9.

De Afdeling Winterswijk acht het woord "nivellering" voor vele kiezers niet duidelijk.

De voorzitter meent, dat het woord "prestatie" niet duidelijker is.

Aangezien blijkt, dat de Afdeling Winterswijk het ingediende voorstel eigenlijk niet als amendement had bedoeld, blijft de redactie als door het Hoofdbestuur voorgesteld.

De heer Ds.P.D.van Royen (Driebergen) is van mening, dat het amendement van de Afdeling Driebergen wel in een leemte voorziet, omdat het een aangelegenheid betreft, die de verontwaardiging in brede lagen der bevolking heeft opgewekt. Het algemeen belang wordt niet gediend door de huidige kinderbijslagregeling ten bate van de grote gezinnen. Emigratie brengt geen deviezen op. De Afdeling is van mening, dat de kinderbijslagregeling herzien moet worden en wel op deze grondslag, dat het gezin zelf verantwoordelijk moet zijn voor de grootte ervan.

De V.V.D. is de enige partij, die geschikt is dit punt naar voren te brengen, want de P.v.d.A. kan dit niet doen, omdat de heer Joekes Minister van Sociale Zaken is en daarom verantwoordelijk voor de huidige regeling. De rechtse partijen worden geremd door het bijbelwoord "Ga en vermenigvuldig U". De K.V.P. heeft op grond van dogmatische en opportunistische overwegingen belang bij de huidige regeling.

Spreeker acht het uit propagandistisch oogpunt van belang, dat de Partij dit punt naar voren brengt.

De voorzitter ontraadt de vergadering het amendement van de Afdeling Driebergen in het Verkiezingsprogram op te nemen. Dat wij niet instemmen met de huidige gang van zaken over de kinderbijslag, weten wij, maar spreker wil op twee punten wijzen. In de eerste plaats is het probleem reeds opgenomen in de algemene alinea: "Zo goed mogelijke waarborgen der rechtspositie van alle leden der maatschappij zonder ondermijning van het individuele verantwoordelijkheidsbesef. Moeten wij bij een dergelijke algemene formulering nog een bepaald punt gaan noemen met het gevaar, dat men zou menen, dat de onderkenning van het individuele verantwoordelijkheidsbesef alleen in deze kinderbijslag zit? In tal van andere punten zit hetzelfde bezwaar, o.a. in de Noodvoorziening Drees. Een tweede bezwaar is, dat als wij vragen de kinderbijslag af te schaffen, wij iets willen, dat een praktische onmogelijkheid is. Zo eenvoudig is het probleem niet. Het standpunt van de Partij is neergelegd in het Werkprogram. Wij moeten oppassen, dat wij nu niet ineens iets in het Verkiezingsprogram gaan zetten, waarvan wij weten, dat dit voor praktische uitvoering niet vatbaar is. Wanneer er een regering zou komen, steunende op een meerderheid in de Kamer, alleen van Liberalen, dan zouden wij het ook niet kunnen doen. Daarom oordeelt spreker het verstandiger ons in het Verkiezingsprogram niet uit te spreken over deze kinderbijslag.

De heer B.Niewold (Voorburg) heeft aan de kinderbijslag reeds een artikel gewijd in het weekblad. De strekking hiervan is in overeenstemming met hetgeen de Afdeling Driebergen heeft gezegd. Behalve een kinderbijslag is er ook nog een kinderaftrek. Vorige jaar is deze kwestie op de Algemene Vergadering in den brede behandeld. De voorzitter heeft toen gezegd: Wij kunnen thans in 1951 niet verder gaan. Daar was spreker het mede eens en als de voorzitter thans zegt: in 1952 kunnen wij dat ook niet verantwoorden, dan is spreker het weer eens. Maar er was in 1951 wat betreft de financiële toestand van Nederland wel iets gebeurd; om te beginnen de geweldige bewapening van f.1500 millioen per jaar, het ophouden van de Marshall-hulp en de verontrustende werkloosheid, die het Rijk veel geld kosten, waarvoor wij niets krijgen. De werkloosheid wordt ieder jaar steeds erger, alleen door het grote aantal kinderen. Spreker is van oordeel, dat er toch wel enige reden is om een klein beetje een ander standpunt in te nemen, dan hetwelk de voorzitter naar voren heeft gebracht.

Er is ook nog een tussenweg. Daarom heeft de Afdeling Voorburg een amendement ingediend en daarop een toelichting gegeven. Spreker is van oordeel, dat het amendement Driebergen te ver gaat. Men hoeft er niet plotseling mede te beginnen, maar het Partijbestuur wordt opgedragen er zo langzamerhand een begin mee te maken.

De heer D.Scheer (Heemstede) heeft met belangstelling kennis genomen van het amendement-Driebergen, maar met even grote belangstelling het verweer van de voorzitter aangehoord. Toch rijst bij spreker de vraag voor wie dit Verkiezingsprogram bestemd is. Is het bestemd voor de kiezers of toekomstige kiezers van de V.V.D., of is het bestemd als richtsnoer voor de partijleiding, voor de sprekers e.d. Is het de bedoeling om het program op grote schaal te verspreiden, zo kan men volgens spreker niet duidelijk genoeg zijn en is spreker het niet met de voorzitter eens.

De voorzitter antwoordt, dat het niet de bedoeling is het Verkiezingsprogram op ruime schaal te verspreiden. Daar is het ongeschikt voor. Het is de bedoeling het program als leidraad van de Partij te gebruiken, waarin de Partij haar standpunt heeft neergelegd. Zou men de grote massa der kiezers willen bereiken, dan moet men het in een geheel andere vorm doen. Kiezers lezen lange verhalen niet.

De heer T.v.d.Berg (Boskoop) wil in verband met de kinderbijslag op enige aspecten wijzen. Er wordt altijd over kinderbijslag met veel sentiment gesproken.

23%	van de gezinnen in Nederland hebben geen kinderen
23%	1 kind
20%	2 kinderen
13%	3 "
8%	4 "
5%	5 "

Wij zijn dan aan 92% van het aantal gezinnen in Nederland. De gemiddelde kindersterkte per gezin is 2.24 en als wij de gezinnen zonder kinderen uitsluiten is het nog geen 3 kinderen per gezin. Als wij uitgaan van een gemiddeld gezin, waar 3 kinderen zijn, zouden wij kunnen stellen, dat voor 92% het probleem opgelost zou zijn.

Het lijkt spreker noodzakelijk, dat de Partij dit aspect niet vergeet.

Dan is er een tweede aspect. Als wij de kinderbijslag voorstaan, moet het een kinderbijslag voor het gehele Nederlandse volk zijn. Een Directeur van een N.V. met 3 kinderen krijgt kinderbijslag en een middenstander krijgt geen kinderbijslag. In de middenstand is het zo, dat geregeld is, wanneer de winkels geopend mogen zijn. Gezinnen met veel kinderen, die dus langer zouden willen werken, mogen dit volgens de wet niet doen. Het sluiten van de bedrijven brengt consequenties met zich mede. Ook concurrentie wordt dikwijls verboden, daar de prijzen gehandhaafd moeten worden.

Ir.A.Stoffels (Haarlem) is ook voorstander van het bestrijden van de huidige kinderbijslageregeling. De amendementen van Driebergen en Voorburg gaan echter te ver en zijn niet tactisch. Spreker wil in overweging geven om toe te voegen: De huidige kinderbijslageregeling dient gewijzigd te worden, mede met het oog op de onrustbarende bevolkingstoename. Dan is het eerste gedeelte van het amendement-Driebergen er af en wij kunnen alle kanten uit. Wij laten onze kiezers merken, dat wij voor de huidige regeling niet voelen.

De heer J.J.Korff (Iaren) sluit zich aan bij het verzet tegen het amendement-Driebergen. Wanneer wij van de Afdeling Driebergen zouden aanvaarden, zou het in wijde kring van kiezers een onsympathie

indruk maken. In onze propaganda trachten wij de mensen, die behoren tot de rechtervleugel van de K.V.P. en de mensen, die zweven tussen C.H.U. en V.V.D. aan te trekken. Wanneer wij dit amendement zouden aanvaarden, zal dit door andere politieke partijen zo tegen ons worden uitgespeeld, dat dat een ernstige benadeling zou zijn van de propaganda voor die groepen van kiezers.

De voorzitter betoogt, dat het argument van de heer Korff volkomen juist is. Wij moeten uitermate oppassen, dat wij niet veel mensen op hun hart gaan trappen. Veel mensen in ons land onderschrijven het niet, dat de verantwoordelijkheid voor de grootte van het gezin berust bij de ouders. Wel de verantwoordelijkheid voor het gezin, maar niet voor de grootte. Zo denken vele mensen in onze Partij ook. Deze mag men niet in hun heiligste beginsel aantasten. Het amendement van de Afdeling Voorburg knoopt de hele zaak vast aan de bezuiniging. Dat is volkomen onjuist. Dit is voor ons geen vraagstuk van bezuiniging op overheidsuitgaven. Deze uitgave komt niet helemaal uit de begroting. Waarom zullen wij onze positie bij de verkiezingen nodeloos moeilijk gaan maken. De positie wordt ook moeilijk gemaakt, wanneer wij moeten praten over de Kabinetsformatie. Daar komen veel dingen bij te pas, die belangrijker zijn. Bij de behandeling in de afdelingen van de Tweede Kamer van de kinderbijslag voor kleine zelfstandigen, heeft spreker gezegd: Van de verkiezingsleuzen in 1948 is er geen geweest, die hem zo uit het hart gegrepen was als de leuze: Gezond gezin, gezond volk, van de K.V.P. Op deze manier zouden wij een ongezond gezin en daardoor een ongezond volk vormen. Spreker acht het gehele probleem van de kinderbijslag van zodanig gewicht, dat het Hoofdbestuur zal moeten overwegen in welke vorm de Partij dit zal moeten maken tot voorwerp van nadere studie. Spreker stelt voor nu op het ogenblik de oude redactie te handhaven.

De heer B. Niewold (Voorburg) voelt ook wel het bezwaar van de heer Korff, maar is van oordeel, dat men moet durven zeggen, waar het op staat. Spreker wil er zich echter wel mede verenigen, dat het Hoofdbestuur het vraagstuk in studie neemt, maar dan moet het niet zo'n lange studie worden als wij gezien hebben met de Kunstcommissie.

De Afdeling Driebergen gaat ook met een nadere bestudering van dit vraagstuk accoord, zodat de oude redactie van dit punt blijft gehandhaafd.

Punt 11.

De voorzitter heeft er geen bezwaar tegen het amendement van Enschede op dit punt over te nemen.

Aldus wordt besloten.

Punt 12.

Er is geen bezwaar tegen het amendement van de Afdeling Enschede over te nemen.

Punt 13.

De heer Ir. A. van der Heijden (Rotterdam) acht het gewenst in dit punt iets te zeggen over de verhoging van huren, die ten bate komt van de eigenaren van onroerende goederen. Het is zo, dat een advies is uitgebracht, waarbij een huurverhoging weer ten dele naar de fiscus zal gaan.

heeft Rotterdam een amendement voorgesteld. Dit amendement houdt in de vermindering van de beide kwalen van inflatie en deflatie. Het moet ons streven zijn de bestrijding te zoeken daar waar de fout ligt, nl. bij de hoge belastingtarieven. De belastingen moeten worden verlaagd, opdat het bedrijfsleven zich kan ontplooiën. Dan zal een werkelijk evenwicht in ons economisch leven worden hersteld en vrijheid in het economisch leven mogelijk worden.

De voorzitter is van mening, dat wij twee vliegen in één klap kunnen slaan en tegemoet kunnen komen aan de wens van de Afdeling Enschede en ten dele aan de wensen van Rotterdam. Spreker stelt voor over te nemen voor punt 14 de redactie van Rotterdam behoudens een kleine wijziging aan het slot, nl. Tot dit doel worde gestreefd naar een verlaging van die belastingen, die de spaarzin en de ondernemingslust remmen en de ontplooiing van het bedrijfsleven belemmeren. "Allereerst" wordt dus uit het amendement van Rotterdam weggelaten.

Wij komen voor twee dingen te staan nl.

1. in verband met de huurverhoging tot verlaging van andere belastingen
2. verlaging van belastingen op de gronden door de heer Witteveen uiteengezet.

Zouden wij in deze vorm het amendement van Rotterdam overnemen dan kunnen wij van het laatste punt een apart punt maken en invoegen door de Afdeling Enschede gewenste woord "Handelsverkeer". Punt 15 wordt dan: Herstel van de vrijheid van het internationale betalings- en handelsverkeer.

De vergadering kan zich hiermede verenigen.

De voorzitter zou de vergadering willen ontraden het amendement van de Afdeling Driebergen op dit punt over te nemen. De toevoeging past in het economisch verband niet. Dan gaat men te veel in bijzonderheden.

De Afdeling Driebergen kan zich hiermede verenigen.

Verder zijn er uit Amsterdam nog voorstellen tot twee aanvullingen ingekomen betreffende een sociale paragraaf. De voorzitter heeft geen bezwaar het eerste punt over te nemen als afzonderlijk punt, maar met het tweede kan hij zich niet verenigen. Dan zouden wij tegen ons Werkprogram ingaan. Amsterdam kan er zich mede verenigen, dat het tweede punt niet wordt overgenomen.

Tot slot heeft Amsterdam ook nog een culturele paragraaf ingediend. De voorzitter heeft er geen bezwaar tegen deze paragraaf als een afzonderlijk punt over te nemen.

Aldus wordt besloten.

De Afdeling Rotterdam zou voorts de nummering willen veranderen. De voorzitter moet dit ontraden. Het Verkiezingsprogram is een leidraad voor de sprekers. De folders zullen aparte punten behandelen. De volgorde van het Verkiezingsprogram doet er dus niet veel toe.

De Afdeling Enschede heeft tot slot voorgesteld de aanvoegende wijs te wijzigen in de gebiedende wijs, maar dat kunnen wij niet doen.

De Afdeling Enschede kan zich hiermede verenigen, gezien het karakter van het Verkiezingsprogram, maar blijft van mening, dat in de folders de kiezers niet te veel in de aanvoegende wijs moeten worden aangesproken.

Thans is nog aan de orde het aangehouden punt betreffende de P.B.O. De Afdeling Rotterdam en het Hoofdbestuur zijn het eens geworden over een nieuwe redactie, luidende als volgt: "Verzet tegen het opleggen van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie van bovenaf. Deze organisatie worde niet tot verlegde arm der centrale Overheid. Voorts is vooral op economisch gebied bij toekenning van verordenende bevoegdheden de grootste voorzichtigheid geboden".

Besloten wordt deze redactie in het Verkiezingsprogram op te nemen.

Aan de orde is punt 11 van de Agenda: Bespreking van het beleid van de Kamerfracties, maar de voorzitter stelt voor eerst de volgende punten van de agenda af te doen, nl.

Punt 12 van de Agenda: Benoeming van een Penningmeester.

De heer A.J.Tom (Zwolle) heeft een moedgevend bericht voor de penningmeester en kan mededelen, dat namens enige leden van de Afdeling Zwolle f.500.- is bijeengebracht. Hij hoopt, dat van uit Zwolle nog meer zal volgen.

De voorzitter dankt de heer Tom en daar geen tegencandidaten voor het penningmeesterschap gesteld zijn, vraagt hij de heer van den Bergh, of hij bereid is zijn herbenoeming te aanvaarden.

De heer van den Bergh zal zeer gaarne deze herbenoeming aanvaarden.

De voorzitter wenst de heer van den Bergh geluk met zijn herbenoeming en niet alleen de heer van den Bergh, maar ook het Hoofdbestuur en de gehele Partij en spreekt de hoop uit, dat de heer van den Bergh zal komen te staan aan het hoofd van zeer glorieuze partijfinanciën.

Aan de orde is punt 13 van de Agenda: Benoeming van een lid van het Dagelijks Bestuur.

Daar geen tegencandidaten gesteld zijn, is Mevrouw Mr.E.A.J. Scheltema-Conradi weer als lid van het Dagelijks Bestuur gekozen.

Mevrouw Scheltema is bereid de herbenoeming te aanvaarden en de voorzitter wenst ook haar geluk met deze herbenoeming.

Aan de orde is punt 14 van de Agenda: Benoeming van vijf leden van het Hoofdbestuur.

De voorzitter benoemt tot leden van het Stembureau:

Mevrouw Dankart	- Stiens
T.v.d.Berg	- Boskoop
G.H.Cramer	- Almelo
J.H.Lanting	- Bleemendaal
Ir.A.Stoffels	- Haarlem
Mevr.S.G.de Haan-van Rossum	- Bussum

die tezamen met het Algemeen Secretariaat de stemmen zullen tellen

De heer P.E.Salverda (Enschede) zou gaarne in het Hoofdbestuur weer iemand uit Twente vertegenwoordigd zien, daar de heer Baas als lid bedankt heeft. Deswege ondersteunt spreker de candidatuur van de heer B.Doedes Breuning ten Cate.

De heer H.J.Brouwer (Ruinerwold) beveelt de candidatuur van de heer Drs.J.P.Kuipers aan.

De heer K.Nieuwerkerke ('s-Gravenhage) steunt de candidatuur van de heer J.J.Korff te Laren. De heer Korff is met de problemen van de middenstand ten volle bekend. Het is van belang, dat in het Hoofdbestuur ook iemand uit de middenstand zitting heeft. Dit zou ook van belang kunnen zijn voor de a.s. verkiezingen.

De heer P.Blaauboer (Barsingerhorn) betoogt, dat uit de kop van Noord-Holland niemand in het Hoofdbestuur zitting heeft. Daarom vestigt hij de aandacht van de vergadering op de candidatuur van de heer S.Breebaart.

De heer A.Willering (Apeldoorn) ondersteunt de candidatuur van de heer Willinge Gratama.

Prof.Mr.E.H.S.Jacob (Groningen) wil iets goed maken, waaraan hijzelf schuld heeft. Dat betreft het contact tussen de centrale Utrecht en het Hoofdbestuur. Hij heeft altijd ervaren, dat dat contact er moet zijn. Als dat contact niet bestaat, voelt men zich aan de heidenen, of aan het Hoofdbestuur, overgeleverd en dat is hetzelfde. Vorig jaar is spreker uit Utrecht weggegaan. Er is thans een nieuwe vacature ontstaan, doordat de heer Berghuys zich niet meer beschikbaar stelt. Spreker wil daarom de aandacht vestigen op de candidatuur van de heer Schuitemaker uit Maartensdijk en hoopt, dat de vergadering het contact, dat hij zelf verbroken heeft, zal herstellen.

De heer Ir.C.P.Gilde (Gorinchem) wijst op de candidatuur van de heer Caljé te Alblasserdam. Hij spreekt namens de centrale Dordrecht en merkt op, dat deze centrale geen vertegenwoordiger in het Hoofdbestuur heeft.

De heer Ir.H.W.van der Voort (Wassenaar) wil de aandacht vestigen op de candidatuur van de heer Mr.J.Wilkens te Wassenaar. Deze heeft een belangrijke rol gespeeld bij de oprichting van de Partij van de Vrijheid.

De heer H.J.van Raalte (Hilversum) ondersteunt de candidatuur van de secretaris van de Afdeling Hilversum, de heer H.Machielsen. Daarbij wijst hij op twee belangrijke punten:

1. Het is van belang wanneer iemand in het Hoofdbestuur zit, die deskundig geacht kan worden op het gebied van de radio. De heer Machielsen is een van de gangmakers van de V.P.R.O. en secretaris penningmeester van de schoolradio.
2. Het is van belang, dat er in het Hoofdbestuur jongeren komen. De heer Machielsen is een der jongeren.

Mr.C.Greve ('s-Gravenhage) beveelt de candidatuur van de heer M.C.van Keule aan. De heer van Keule is voor het gehele land acceptabel, omdat hij in het gehele land zijn belangstelling heeft en ten tweede omdat hij door zijn werkzaamheden gelegenheid heeft om met de politiek in aanraking te komen. Hij heeft contact met alle gemeenten in Zuid-Holland en weet wat op het platteland en ook in de grote steden leeft.

De heer Mr.H.P.Beets (Nijmegen) ondersteunt de candidatuur van de heer H.G.van der Esch te Nijmegen.

De heer R.Motz, voorzitter van de Belgische Liberale Partij spreekt thans een woord in het Frans, daar hij niet voldoende Nederlands kent. Spreker brengt een groet over van de Belgische Liberalen die vurig hopen, dat de komende verkiezingsstrijd in Nederland weer nieuwe vooruitgang voor de liberale gedachte te zien zal geven. Ook in België ontmoet men een speciale opvatting van vrijheid bij de

socialisten; het is evenwel niet het historische vrijheidsbegrip, dat al uit de tijd van het Romeinse rijk stamt. Voor heden en toekomst bestaat er behoefte aan een nieuw-liberalisme, steunende op de geest van vrijheid van de mens, op de Westerse cultuur en op een hecht sociaal en economisch fundament. Onze denkbeelden vertonen talrijke punten van overeenkomst.

Spreker besluit met de partij een overwinning bij de aanstaand verkiezingen toe te wensen.

De heer Mr. V. Sabbe, ondervoorzitter van de Belgische Liberale Partij en voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond herinnert zich de aangename uren, die hij vorig jaar op het Congres mocht doorbrengen. Het was hem bij zijn terugkeer in België een buitengewone voldoening aan zijn landgenoten te kunnen mededelen, hoezeer wij ons één hadden kunnen voelen en hoezeer de vraagstukken, die de vergadering had opgelost, ook de vraagstukken waren, die hun hoogste bekommernis uitmaakten. Zij hadden dan ook dankbaar van de uitnodiging gebruik gemaakt ook dit jaar de vergadering bij te wonen, omdat vergaderingen als deze ons hoopvol stemmen. Hoopvol, nu de gezamenlijke strijd in West-Europa gestreden moet worden voor de vrijheid. Het speet hun slechts dat de politieke en parlementaire vooruitzichten in de wederzijdse landen niet groter zijn, opdat het ons gegeven moge zijn de Benelux-gedachte, die toch ten grondslag ligt aan de wereldgedachte, te verwezenlijken. Zouden in onze beide landen de Liberale partij over meer effectieve en meer parlementaire krachten beschikken, dan is spreker overtuigd, dat de Benelux-gedachte in beide landen een snellere vooruitgang zou maken. Maar met een voorzitter als de heer Oud en met een program als hij het gisteren en vandaag heeft opgesteld, is het vaandel geheven om de strijd in te gaan en dan spreken de Belgische Liberalen de wens uit, dat het met een dergelijk man en met een dergelijk program gelukken zal de Liberale gedachte in Holland te doen zegevieren, zoals in vele andere landen reeds is geschied en dat dit het teken moge zijn voor grotere overwinningen in Europa en in de wereld.

De voorzitter acht het niet nodig nog eens te bevestigen, hoezeer het ons goed heeft gedaan, dat de Belgische gasten dezer dagen in ons midden waren. Wij hadden evenals de heer Sabbe de beste herinneringen aan het bezoek van de Belgische Liberalen het vorige jaar. Wij hadden het voorrecht de redevoeringen te mogen beluisteren, waaruit ons opnieuw is gebleken, wat wij reeds wisten, dat het Liberalisme een beginsel is, dat niet alleen beleden wordt in Nederland, maar ook in tal van andere landen. Het is volkomen juist dat wij als Liberalen ook in internationaal verband door samenwerking en contact een grootse en belangrijke taak hebben te vervullen. Er is gesproken over de noodzaak van een grotere eenheid in Europa. Wij weten, dat wanneer wij die eenheid willen bereiken, wij moeten beginnen in kleiner verband. Het Benelux-verband is internationaal het kleinste verband, dat voor onze drie landen zo onmiddellijk voor de hand ligt. Wij hebben in de Nederlanden, waaronder spreker Nederland en België verstaat, een grote opdracht te vervullen. Al mogen wij kleinere volkeren zijn, hier in Europa hebben de vrijheid en democratie toch in zeer belangrijke mate hun bakermat gevonden in België zowel als in Nederland. Daar heeft men reeds in de Middeleeuwen de grote betekenis van de democratie gevoeld. De werkelijke internationale gedachte moet voortspuiten uit ons beginsel van vrijheid binnen de grenzen en vrijheid over de grenzen.

Wij zijn uit verschillende landen, maar wij zijn van één geest en zijn door banden van vriendschap sterk verbonden. Hierover verheugen wij ons. De geschiedenis heeft met zich gebracht, dat wij

één zijn geweest en weer uit elkander zijn gegroeid. Maar nu weten wij, dat er twee zelfstandige volkeren zijn, die zich in vrijheid ontwikkelen, maar die tegelijk bewust zijn van een onderlinge verbondenheid, waarin zij een grote taak in democratisch Europa hebben te vervullen.

Spreker dankt de Belgische gasten voor het woord tot ons gesproken en voor hun goede wensen met de aanstaande verkiezingen en hoopt, dat wanneer in België ook weer die tijd zal zijn gekomen, men dan zal mogen zeggen: Herst in Nederland en vervolgens in België heeft de Liberale gedachte nieuwe overwinningen mogen boeken.

Thans volgt het eerst overgeslagen punt 11 van de Agenda: Bespreking van het beleid van de Kamerfracties.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) betoogt, dat het beter is ronduit te spreken, want dat komt ten goede aan de eenheid, die minder in het gevoerde beleid dan in het beginsel ligt. Dit is bij ons anders dan bij de K.V.P., die zegt het intern eens te zijn, hoewel later in de Maasbode het tegendeel blijkt.

Toen spreker vorig jaar zijn mening over het beleid van de Kamerfracties kenbaar maakte, heeft hij aan het slot gezegd: "Nu vrees ik dat we weer verkocht zijn aan de Rooms-Rode coalitie, hoewel er ongetwijfeld uit deze kabinetscrisis ook nu nog wel enige verbetering tot stand zal komen".

Spreker is van mening, dat de feiten hem niet in het ongelijk hebben gesteld. De voorzitter zal wellicht wijzen op de gunstige zijden van het deelnemen in de Regering, ook na de kabinetscrisis. Maar dan staat daar tegenover toch de mening, welke in het concept-verkiezingsprogramma wordt uitgesproken nl. "de praktijk der laatste vier jaren echter heeft uitgewezen, dat een dergelijke samenstelling van het Kabinet onvoldoende was om de socialistische invloed te keren". Spreker zal de laatste zijn te beweren, dat de beslissing over het al of niet meedoen aan een Kabinet in deze ernstige tijd niet een zware verantwoordelijkheid op de schouders van onze Kamerleden legt. Voor hun werkkraft en toewijding heeft hij het grootste respect.

Hoewel daar door sommigen wellicht zelfoverschatting in gezien wordt, is spreker van mening, dat dikwijls geïnteresseerde kiezers, zoals bijv. wij actieve V.V.D.-leden ons toch mogen noemen, de grote lijn van de politiek zuiverder kunnen zien dan zij, die er dagelijks tot in hun oren inzitten en dat daarom het aanhoren van deze kiezers voor onze vertegenwoordigers zeer nuttig kan zijn. In die grote lijn nu is na de jongste kabinetscrisis geen wijziging gekomen. Het Regeringsbeleid draagt nog onweerlegbaar hoofdzakelijk de Rooms-Rode signatuur. Rooms-rood, met de nadruk op rood. In het congres van de Partij van de Arbeid is dit nog een duidelijk uitgesproken door de socialistenzelf,

Alleen terwille van een ministerzetel voor Buitenlandse Zaken juist het ministerie omtrent het beleid waarvan het minste verschil van mening bestaat bij de grote politieke partijen, hebben onze fracties zich moreel en daarom ook in hoge mate praktisch gebonden aan een Regering met sterk socialistische inslag (waarbij nog aangetekend kan worden, dat het beleid van die Minister van Buitenlandse Zaken wellicht nog het meeste bijval vindt bij de socialisten). Wanneer onze fracties meenden hun geestverwant, minister Stikker, niet de gelegenheid te moeten ontnemen zijn werkkraft aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken te blijven geven, dan hadden zij hem daarin vrij moeten laten, maar ook zichzelf daarbij volkomen vrij moeten houden en niet hem, op het desbetreffende verzoek van Prof.Romme, het advies moeten geven zitting te

nemen in het Kabinet. Thans waren onze fracties moreel, en in hoge mate praktisch gebonden aan het Kabinet met alle gevolgen van dien

We hebben dikwijls moeten horen in de Kamers, dat onze fractie tegen een bepaald wetsontwerp ernstige bezwaren had, maar... dat de Kamerleden toch maar voor zouden stemmen. Volgens de P.v.d.A. is de medewerking van de V.V.D. dikwijls te gering geweest, maar volgens velen van ons is deze medewerking veel te groot geweest. Ernstige bezwaren hebben wij allen tegen de socialistische tendenzen in de belastingpolitiek, de herverdelingstendenzen en nivelleringspolitiek, de koude socialisatie, de niet op de realiteit gebaseerde loon-, prijs- en subsidiepolitiek, de zich steeds uitbreidende bureaucratie, de woningbouwpolitiek met zijn onrechtvaardige, ja rechteloze huurprijspolitiek, enz. enz. maar toch stemden onze fracties voor de begrotingen van de desbetreffende ministers. Zeker de Kamerleden hebben deze bezwaren ook laten horen, maar door hun morele en praktische binding aan het Kabinet hebben zij tenslotte voor deze begroting gestemd en zich met deze politiek met sterk socialistische inslag accoord verklaard.

Velen van ons zouden gaarne zien, dat de Kamerleden zich strijfer aan de liberale principes houden. De vaagheid in stellingname, welke in woord en geschrift zo dikwijls blijkt, doet huiverig aan en geeft aan kleine groepjes afvalligen en politiek daklozen steun tot het formeren van allerlei dwergpartijtjes. Het steeds maar weer tot compromissen bereid zijn, werkt verlamdend op de bezielingen van de actieve V.V.D.-leden. Ons land zou zonder de deelneming van de V.V.D. aan de Regering evenzeer regeerbaar zijn. In de democratie hebben de oppositiepartijen evenzeer een constructieve taak. Ja, een oppositie is in een levende democratie zelfs vereist en onder de huidige omstandigheden hadden wij als V.V.D. beter niet half maar geheel tot de oppositiepartijen kunnen behoren. Wij moeten er ons voor hoeden uit het in de afgelopen jaren steeds oplopen van het aantal V.V.D.-stemmers de conclusie te trekken, dat men het in het algemeen met het beleid van onze Kamerfracties eens is. De stemmen, welke wij gewonnen hebben, zijn volgens spreker, niet in de eerste plaats van kiezers, die het met de politiek van de V.V.D. zo eens zijn, maar van kiezers, die het socialisme beu zijn, nu ze in de praktijk de bezwaren ervan zien. Wij trekken thans eensgezind op om uit deze verkiezingen te halen wat er uit te halen is. En er is wat uit te halen. Als de tekenen niet bedriegen is er een reële mogelijkheid, dat de socialistische invloed door slechts kleine verschuivingen ver teruggedrongen kan worden.

Spreker hoopt dat onze stellingname bij de komende kabinetsformatie niet terwille van kleine voordelen en enkele kleine concessies aan het liberalisme zal leiden tot een continuering van de huidige toestand, doch dat een krachtige houding zal tonen, dat de V.V.D. er voor bedankt langer een bijwagen van een Rooms-Rood socialistisch Kabinet te zijn.

De heer Mr. A. Stempels (Rotterdam) bespreekt de toetsingsplicht van nationale wetten, nl. of deze getoetst moeten worden aan verdragen door de rechter of door het parlement. De fractie heeft een voorstel afgewezen om deze toetsingsplicht door de rechter in de Grondwet vast te leggen. Dit heeft spreker teleurgesteld. De kwestie heeft niets met partijpolitiek, maar wel met de ontwikkeling der internationale gedachte te maken. Voor spreker hangt de internationale gedachte nauw samen met de liberale gedachte.

Spreker vraagt of hem enige geruststelling kan worden gegeven na zijn teleurstelling, of er in de kring van de liberale volksvertegenwoordigers nog andere gedachten heersen dan tot uiting zij

gekomen in de Tweede Kamerfractie.

Ten tweede is er het vraagstuk van de geestelijke verzorging. De Overheid heeft het voor het zeggen, welke geestelijke verzorgers in gevangenissen en bij militairen zullen worden toegelaten. Tot nu toe is deze verzorging slechts aan de verschillende kerken toevertrouwd. Maar onderde de mensen, die geestelijke verzorging behoeven, is een groot aantal buiten-kerkelijken; nl. de Humanisten, een organisatie, die enig in haar soort is. Deze organisatie claimt nu het recht ook deel te nemen aan de geestelijke verzorging, ten behoeve van die militairen, die hieraan behoefte hebben. Het heeft spreker teleurgesteld, dat in de Kamer, op één uitzondering na, hierover gezwezen is en dat men het steeds aan andere groepen overgelaten heeft voor deze zaak op te komen. Spreker vraagt, of men in de liberale kring in de volksvertegenwoordiging belangstelling voor deze kwestie heeft en of men wil overwegen, wanneer deze zaak weer ter sprake komt, daarin in gunstige en liberale zin iets over te willen zeggen. Spreker kan er aan toevoegen, dat deze kwestie in de kring van de Humanisten nog al hoog zit en dat er onder de liberalen in de humanistische kring over het algemeen een grote teleurstelling leeft, dat de liberale volksvertegenwoordiging erover heeft gezwezen. Men van de Eerste Kamerleden heeft er wel over gesproken, maar bleek niet veel vertrouwen in het Verbond te hebben.

Vervolgens hoopt spreker, dat het grapje, door een van de Kamerleden gemaakt over moderne poëzie, waarbij deze vroeg, of een tijdschrift waarin dergelijke gedichten verschenen, gesubsidieerd moet worden, ook een grapje was. Wanneer wij op een dergelijke manier gaan redeneren, komen wij in strijd met de regel van Thorbecke, nl. dat de kunst geen regeringszaak is in zoverre de Regering geen beoordeelaarster van kunst is.

De afvaardiging naar de Raad van Europa telt zeven zetels. Een liberale vertegenwoordiger met plaatsvervanger moet dus mogelijk zijn, maar er werd geen liberale plaatsvervanger aangewezen. Waarom komen wij er zo bekaaid af?

De heer Mr. W. C. Wendelaar ('s-Gravenhage) sprekend namens de Eerste Kamerfractie, antwoordt de heer Stempels, dat men zich van enig gebrek aan sympathie voor het Humanisme niet ongerust behoeft te maken, aangezien spreker zelf ook Humanist is. Spreker staat dus zeker in het algemeen sympathiek tegenover het Humanisme en wil het humanistisch deel van de bevolking zover mogelijk tegemoet komen. Inderdaad zijn er bij de krijgsmacht veldpredikers aangesteld voor de protestanten en aalmoezeniers voor de katholieken, maar de brede categorie van niet-kerkelijken blijft onverzorgd. Wij hebben er op aangedrongen, dat hiervoor zal worden gezorgd. De vraag is echter, in hoeverre het Humanistisch Verbond in het bijzonder representatief is voor de Humanisten en het ongeluk wil, dat er van enkele vooraanstaande personen in het Verbond uitlatingen in openbare vergaderingen bekend zijn, waarin dezen zich positief anti-godsdienstig hebben uitgelaten. Hoezeer spreker ook Humanist is en hoezeer hij discriminatie ten aanzien van het geloof altijd uit den boze vindt, toch is hij van mening, dat tot de allerhoogste goederen, die de mens heeft, in het bijzonder een geloofsleven behoort. Deze uitlatingen van sommigen uit het Verbond, die het gehele geloofsleven willen verwerpen en dus atheïst zijn, hebben spreker enigermate huiverig gemaakt voor de actie van het Humanistisch Verbond.

In de tweede plaats heeft de heer Stempels gesproken over een uitlating, die spreker in de Eerste Kamer heeft gedaan, naar aanleiding van een gedicht, hetwelk algemeen bekend is geworden door Elsevier's Weekblad, dat dit had overgenomen uit het orgaan Reeping.

Roeping. Men heeft spreker verweten, dat hij zich tegen de moderne kunst zou hebben uitgelaten, maar niets is minder waar. Maar als daar zijn "klassieke kunst" en "moderne kunst", dan is er nog een derde rubriek en dat is "geen kunst". Dat zijn mensen, die zich kunstenaar noemen en dat moeten wij dan geloven. Onlangs heeft een zekere heer Hanlo een gedicht gemaakt, waarvan spreker enige regels citeert; wanneer spreker een dergelijk gedicht hekelt, wil dat nog niet zeggen, dat hij tegen moderne kunst is. Kunst moet natuurlijk vrij zijn. Daar zijn wij, Liberalen, het over eens. Maar nu is het merkwaardige dit: er worden weinig dingen door de Staat gesubsidieerd, maar als de Staat tot subsidiëring overgaat, gaat het dan maar aan geen oordeel te vormen over wat de Staat subsidieert? Wij moeten met de Staat ook op het gebied van de kunst proberen de cultuur te dienen. Toen heeft spreker in de Kamer de vraag gesteld, of er wel aanleiding was om dergelijke dingen te subsidiëren. De heer Stempels heeft gezegd, dat dat misschien een grapje was. Maar het was niet helemaal een grapje. Helemaal serieus was het echter in zoverre niet, dat spreker niet dacht, dat de Minister de subsidie zou gaan intrekken, en dat heeft de Staatssecretaris begrepen; hij heeft er niet op geantwoord en er zich toe bepaald op te merken, dat dit gedicht ook niet zijn volle waardering had. In de Nieuwe Eeuw heeft later een bericht gestaan, dat het een "geslaagde grap" betrof. Hierin heeft spreker de rechtvaardiging gevonden, dat hij er niet ingetippeld was en dat dit gedicht kolder was, waartegen hij zal blijven protesteren.

De voorzitter maakt de uitslag van de stemming bekend voor vijf leden van het Hoofdbestuur:

Aantal stemgerechtigden	263
Aantal uitgebrachte stemmen	244
Van onwaarde	1
Aantal geldige stemmen	243
volstrekke meerderheid	122

Uitgebracht op:

K.H.Brandt	14
S.Breebaart	49
A.Calijé	101
B.Doedes Breuning ten Cate	128
Ir.A.J.Engel	210
G.G.v.d.Esch	24
M.C.van Keule	23
J.J.Korff	43
J.Krooshof	154
Drs.J.P.Kuipers	67
H.Machielsen	14
A.Nawijn	14
Mr.D.Schuitemaker	40
Mr.E.H.Toxopeüs	2
Ir.A.Voet	216
Mr.J.Wilkens	19
Mr.S.Willinge Gratama	94
Mej.Mr.J.L.M.Toxopeüs Pott	2
Ir.J.Baas	1

Zodat gekozen zijn:

B.Doedes Breuning ten Cate
Ir.A.J.Engel
J.Krooshof
Ir.A.Voet

Herstemming moet plaats hebben tussen de heren:
A. Caljé, en
Mr. S. Willinge Gratama.

De heer O. de Vries (Delfzijl) deelt mede, dat men binnen afzienbare tijd volgens de dagbladen van de zijde van de toekomstige Regering de indiening van een wetsontwerp kan verwachten, strekkende tot huurverhoging, aan welke huurverhoging echter tevens een huurbelasting voor de verhuurders zal worden gekoppeld. De genoemde percentages zijn naar het oordeel van de Afdeling Delfzijl zodanig, dat de huiseigenaren op geen enkele wijze een verbetering van hun vermogensgesteldheid kunnen verwachten. De Afdeling Delfzijl acht het zeer wenselijk, dat er bij een eventuele huurverhoging rekening mede wordt gehouden, dat de eigenaar in staat moet worden gesteld zijn huizen zodanig te onderhouden, dat deze in goed bewoonbare staat blijven of komen te verkeren. De Afdeling Delfzijl acht het in verband met de komende verkiezingen van zeer groot belang, dat de Kamerfracties van de V.V.D. zich duidelijk uitspreken over hun standpunt met betrekking tot het tot op heden door de Regering gevoerde huurbeleid, alsmede met betrekking tot de in de naaste toekomst te verwachten ontwerpen ter herziening van de huidige stand van zaken.

De Voorzitter deelt mede, dat als punten 15 en 16 op de Agenda nog vermeld staan voordrachten te houden door de heer Korthals en Mevrouw Fortanier-de Wit. Mevrouw Fortanier is helaas door ziekte verhinderd deze voordracht te houden en spreker stelt voor met het oog op de tijd de voordracht van de heer Korthals te doen vervallen.

Aldus wordt besloten.

De heer B. H. Boissevain (s-Gravenhage) wil de positie der Nederlanders uit Zuid-Oost Azië, die van het verlies van Indië de dupe zijn geworden, in het licht ~~te~~ stellen en de vraag opwerpen, of hun niet schadeloosstelling moet worden verleend. Niet alleen is aan hun bestaan aldaar een einde gekomen, doordat zij uit hun functies zijn verdreven, zijn hun spaargelden eerst gehalveerd en daarna getierceerd, doch ook hun toekomst hier te lande is geenszins verzekerd. Van alle beloften tot schadevergoeding werd niets gerealiseerd. Spreker wil geen integrale schadeloosstelling vragen voor het verlies van hun land, hun werkkring, hun verdiensten, geld en goed, hun toekomst en die hunner kinderen; alles wat spreker zou willen vragen is een billijke vergoeding voor geleden huishoudschade, omdat deze in Nederland toch ook wordt vergoed. Dit is toch wel het allerminste wat kan worden gevraagd, doch indien aan dit minimum verzoek niet kan worden voldaan, zullen de gedupeerden het voelen als een groot onrecht. Vooral zij, die hier in de belasting worden aangeslagen, zullen steeds de pijnlijke gedachte hebben, dat zij wél mede moeten betalen aan oorlogsschade hier te lande, doch zelf van vergoeding verstoken blijven, omdat hun schade werd geleden in een ander deel van het Rijk.

Spreker verzoekt de volgende motie in stemming te willen brengen:

"De leden van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, bijeen ter Algemene Vergadering op 26 April 1952 te Utrecht, gehoord de besprekingen, zijn van mening, dat uit een oogpunt van rechtvaardigheid en goede trouw de Nederlandse Oorlogsslachtoffers in Zuid-Oost Azië gelijkgerechtigd dienen te zijn en door de Nederlandse Staat overeenkomstig behandeld dienen te worden als de Nederlandse

Oorlogsslachtoffers van het Rijk in Europa; zijn voorts van mening dat de V.V.D., op grond harer beginselen op de bres dient te staan voor het rechtsherstel ten opzichte van het door eerstgenoemde oorlogsslachtoffers geleden onrecht, besluiten deze motie ter kennis te brengen van de Regering en de Leden der Staten Generaal".

De heer J.H.van der Burg (Amersfoort) heeft veel lof voor hetgeen de Kamerfracties in de afgelopen periode hebben gepresteerd. Het heeft hem echter gefrappeerd, dat er in de afgelopen periode niet genoeg aandacht geschonken is aan de lichamelijke opvoeding van de na-schoolse jeugd. Een gezond volk kan alleen huizen in een gezond lichaam.

Ten opzichte van de fiscale politiek heeft spreker ook enige bezwaren. In de fiscale politiek van de Regering zijn grote onrechtvaardigheden geslopen. Door de rente-politiek werd het inkomen van personen, die hun spaargeld belegd hadden voor hun oude dag met 25 % verlaagd, terwijl loontrekkers een verhoging krijgen. Spreker wil op een paar onbillijkheden wijzen:

1. de gepensioneerden kregen heel weinig verhoging,
2. veel belastingplichtigen hebben ten rechte of ten onrechte een veel te hoge voorlopige aanslag gekregen. Deze werden met alle mogelijke middelen gedwongen deze hoge belastingen te betalen. Men kreeg wel het geld van deze ten onrechte betaalde hoge belastingen terug, maar de verloren rente kreeg men niet terug. Dit is geen juiste methode, want als men uitstel van betaling vraagt, berekent de Regering onmiddellijk rente.
3. Er zijn belastingplichtigen, die ook te hoge aanslagen gekregen hebben en deze hebben willen voldoen, doch daarvoor onroerende goederen moesten verkopen. Deze mensen waren niet bekend met het feit, dat men een hypotheek daarvoor zou kunnen sluiten bij de Regering. Het geld krijgen ze wel terug, maar dan zijn ze hun huis kwijt.

De heer B.Niewold (Voorburg) hekelt de slappe houding van de Regering inzake de inbeslagneming van wapens voor onze strijdkrachten op de "Blitar" en de "Talissee". Het heeft hem verwonderd, dat men daarover geen vragen gesteld heeft. Hij heeft in het algemeen wel eens de opmerking gehoord, dat de fractie toch wel eens wat meer vragen zou kunnen stellen over actuele onderwerpen. Alleen ons Eerste Kamerlid Prof.Molenaar heeft nadere inlichtingen over deze kwestie gevraagd. Spreker hoopt, dat het laatste woord nog niet is gesproken. Deze zaak moet in kannen en kruiken zijn voor Regering weer zitting neemt aan een tafel met Soepomo. Spreker zwaait lof toe aan de heren Molenaar en Wendelaar, die de Indonessische kwestie in de Eerste Kamer hebben behandeld en vraagt, of de Kamerfracties zich geheel kunnen stellen achter de woorden, die Prof.Molenaar in de Eerste Kamer heeft gesproken.

De heer Dr.J.C.van Zoelen (Amsterdam) stelt een viertal vragen:

1. Welke beweegredenen hebben de fractie er toe gebracht te stemmen voor het ontwerp-wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag. In Amsterdam bestaat hierover groot misverstand.
2. Onze Kamerfractie dient bij de aanstaande Kabinetsformatie dan alleen mede te werken aan het tot stand komen van het Kabinet, indien dit een Nationaal Kabinet zij. Met name wordt het niet verstandig geacht mede te werken, als een Kabinet als het huidige wordt geformeerd.

Het heeft bij veel kiezers grote verwondering gegeven, dat de Kamerfractie zich vaak richt tegen bepaalde regeringsvoorstellen en daaraan ook haar stem heeft onthouden, terwijl een Liberaal Minister, die mede-verantwoordelijk is, in hetzelfde Kabinet zitting heeft. Hierin ligt een dualisme, dat men niet kan begrijpen.

3. Er heeft een bericht in de dagbladen gestaan, dat de VARA een subsidie heeft gegeven van f.30.000 aan de Wiardi Beckmanstichting, terwijl de VARA een gesubsidieerde omroep is, die gelden ontvangt uit de schatkist. De Afdeling Amsterdam heeft deze kwestie ter kennis van de Tweede Kamerfractie gebracht. Inmiddels heeft zij vernomen, dat de heer Wendelaar in de Eerste Kamer dit punt ter sprake heeft gebracht. Door de Staatssecretaris is geantwoord, dat de VARA ook eigen middelen heeft en dat deze donatie uit eigen middelen is betaald, maar dan zou men moeten concluderen, dat ~~het~~ subsidie dan blijkbaar te hoog is. Spreker zou gaarne vernemen of dit punt door hem op de juiste wijze wordt gezien en of de Kamerfractie de Regering bij voorkomende gelegenheid op deze kwestie wil attenderen.
4. De kwestie van Polynorm. De heer Vonk heeft destijds over deze zaak vragen aan de Regering gesteld. Het bleek, dat de heer Vonk goed gedocumenteerd was en over uitstekende informatie beschikte. Dat goede begin is echter niet gevolgd door een goede voortzetting. Toen het een schandaal werd, hebben andere Kamerleden erop gewezen en de heer Vonk, die met een kluitje in het riet was gestuurd, heeft verzuimd de juiste voortzetting te kiezen en is er niet op teruggekomen. De vraag is: Zal de Kamerfractie terzake nog nadere stappen doen en zal de fractie bij voorkomende gevallen, wanneer haar gegevens bereiken over dergelijke zaken, deze op dezelfde wijze willen entameren en haar actie tot het uiterste willen doorzetten, opdat een einde wordt gemaakt aan grote misverstanden in ons land?
Een algemene vraag: Heeft de fractie in het verleden en zal zij in de toekomst bij herhaling in de Kamer blijf geven van het feit, dat wij als Liberalen gekant zijn tegen een dergelijke wijze van deelneming van de Overheid in particuliere bedrijven?

Prof. Mr. A. N. Molenaar (Wassenaar) de sprekers beantwoordend namens de Eerste Kamerfractie, deelt mede, met betrekking tot hetgeen door de heer Fredrikze werd opgemerkt, dat hij bij de Algemeene Beschouwingen in het licht heeft gesteld, dat wij ons in geen enkele opzicht gebonden achten door het Regeringsprogramma, zoals dit is opgesteld bij de samenstelling van het Kabinet. Ten aanzien van concrete wetsontwerpen en de interpretatie van het programma staan wij vrij. Daarvan heeft de Kamerfractie het bewijs geleverd bij de aanval van spreker, toen hij de rekening met Liefstinck op 14 en 15 Augustus 1951 opmaakte. Dat heeft spreker verduidelijkt bij het wetsontwerp op het credietwezen, en ook aan het wetsontwerp op het levensverzekeringbedrijf heeft de Eerste Kamerfractie haar stem niet gegeven. Wat het stemmen tegen een begroting betreft: men moet er rekening mee houden, welk effect het stemmen hiertegen heeft. Tegen een begroting stemmen vormt staatsrechtelijk een dubium. Het zou alleen zin hebben, als vaststaat, dat A.R. en C.H.U. dat ook zouden doen. De critici dienen de Handelingen te hebben gelezen, alvorens zij zich uiten, anders praten zij in de ruimte. De heer de Vos van Steenwijk heeft wel degelijk over het huurprobleem gesproken, maar alvorens over het wetsontwerp te kunnen spreken, moeten wij weten, hoe dit wetsontwerp er ten slotte uit zal zien. Als men in het algemeen hierover spreekt, komt een debat niet vol-

doende tot zijn recht.

De heer Vonk is in genen dele met een kluitje in het riet gestuurd. Zijn vragen hebben tot resultaat gehad, dat de omvang van het kwaad nog kon worden beperkt, en dat is een succes voor de heer Vonk geweest. Spreker wijst op de Parlementaire Flitsen. Op deze flitsen zijn slechts 140 abonnementen gesloten. In deze flitsen vindt men het werk van de Kamerfracties. Het kader heeft hieraan behoefte. De heer Korthals en spreker hebben zich veel moeite gegeven de kaders te vormen. Zij zijn er echter mede gestopt, omdat het kaderwerk zich beperkt tot het rad, dat zij in beweging brachten. Als men voor een zaak gevoelt, moet men er animo voor hebben. Het werk van de Kamerfracties is tenslotte het hoofdmateriaal, dat gebruikt moet worden bij de propaganda van onze beginselen.

Niettegenstaande de deelneming aan het Kabinet, dat vorig jaar tot stand is gekomen, hebben wij ons niet gegeneerd om het beleid van Minister Lieftinck en Minister Peters zeer ernstig te critiseren. Hiermede is spreker gekomen op enkele punten van het Indonesische beleid. Spreker dankt de heer Niewold voor zijn woorden; dat doet de Kamerleden ook wel eens goed. Maar wat doen wij nu verder ter zake. Spreker heeft het standpunt ingekomen niet aan de conferentietafel te gaan zitten, voordat de kwestie van de aanhouding van onze schepen op bevredigende wijze zou zijn opgelost. Spreker heeft uit de stukken de indruk gekregen, dat het beroep, dat de Indonesische Regering doet op een ordonnantie, betrekking heeft op de invoer. Toen het zover nog niet was, heeft spreker aan de Regering gevraagd, of zij ook een Aide Memoire had gegeven, zoals de Indonesische Commissie. De Minister heeft gezwegen. Spreker heeft op deze belangrijke zaak bij de behandeling van de Begroting gewezen, omdat wij deze zaak behandelen, terwijl niet is nagekomen het amendement van Oud. Wij moeten blijven wijzen op het niet nakomen van de R.T.C.-overeenkomsten door Indonesië. Spreker wil nog een algemene opmerking maken. Hij heeft er altijd bezwaar tegen zich uit te laten over wetsontwerpen, die de Eerste Kamer niet zijn gepasseerd. Spreker moet zich het recht voorbehouden met zijn collega's te overleggen, hoe zij hun stem zullen uitbrengen. Dat betreft de opmerking over het ontwerp-wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag. Wij krijgen ook binnenkort in de Kamer het wetsontwerp tot herziening van de Grondwet, maar spreker voelt er op het ogenblik niets voor, een definitieve mening hierover te geven. Spreker heeft niet mede-ondertekend de minderheidsnota van de Staatscommissie.

De heer Stempels heeft gesproken over de Raad van Europa, met name of men voldoende aandrang heeft uitgeoefend om een plaatsvervangend lid in deze Raad te krijgen. Men moet echter begrijpen, dat een plaatsvervangend lid niet iemand is, die moet invallen. Men werkt in de Raad echter met commissies en daar hebben de plaatsvervangende leden ook zitting in. Het is ons onmogelijk om bij het werk dat wij moeten doen, ons voor dergelijke delegaties beschikbaar te stellen. Wij zijn er voor gevraagd, maar zijn niet in de gelegenheid geweest de uitnodiging te aangaan. Dit is voor spreker een sterke aanwijzing, dat het noodzakelijk is de Kamer uit te breiden. Het is een weldaad geweest, dat de Eerste Kamerfractie er onlangs een vierde lid heeft bijgekregen. Dat is een merkbare verlichting voor de leden geweest.

Spreker noemt ter illustratie een voorbeeld van hoe weinig men leest, wat er in de Kamer gezegd wordt. Als er een strijd is geweest, die door spreker gestreden is, dan is het de strijd voor de kleine spaarders geweest. Dit is begonnen bij het wetsontwerp op de heffing ineens. Spreker heeft toen aangetoond, dat er een grada

tie voor vrijstellingen is.

Het is ook onnodig nog aan te tonen, welk een strijd is gestreden tegen de lage rentepolitiek. Ook werd gesproken over de huurpolitiek. Onze strijd heeft wel enig succes gehad, want het aantal vrijstellingen is vergroot.

De heer Wendelaar heeft bij het debat over de VARA opgemerkt, dat er ten aanzien van de verdeling van de luisterbijdragen nu een openbaarheid moet komen. Dit is ook sprekers opvatting.

Hierna deelt de Voorzitter de uitslag van de herstemming mede

Aantal stemgerechtigden	263
" uitgebrachte stemmen	261
" van onwaarde	0
" geldige stemmen	261

Uitgebracht op;

A. Caljé	174
Mr. S. Willinge Gratama	87

Zodat gekozen is de heer A. Caljé.

De voorzitter vraagt, of de heer Doedes Breuning ten Cate bereid is zijn benoeming te aanvaarden. Deze verklaart zich hiertoe bereid.

De heren Engel, Krooshof en Voet zijn niet aanwezig en hun zal derhalve een schriftelijke mededeling van hun benoeming worden gezonden.

De heer Caljé verklaart, desgevraagd, de benoeming gaarne aan te nemen.

De voorzitter vervolgt: Door de heer Boissevain is een motie ingediend. Tegen deze motie bestaat, naar sprekers mening, geen bezwaar, behoudens een kleine redactiewijziging. Hij ziet haar nl. als een steun in de rug van de Kamerfractie, want de Kamerfractie is het ten volle met deze motie eens. Wat de redactiewijziging betreft het volgende: De motie begint met: De leden enz. Dit moet zijn: de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Het slot van de motie luidt, dat besloten wordt de motie ter kennis te brengen van de Regering en Staten-Generaal. Dat is onjuist. Een politieke partij brengt nooit iets officieel ter kennis van de Regering. Het is de taak van de leden in de Kamer om dit aan de orde te stellen. Spreker wil voorstellen deze motie te publiceren en te besluiten met de gewone formulering: "En gaat over tot de orde van de dag." Wij zullen ook aan deze motie op zo groot mogelijke schaal bekendheid moeten geven.

De heer Boissevain kan zich met deze redactiewijziging verenigen, zodat aldus wordt besloten.

Thans wil de voorzitter in aansluiting aan hetgeen door Prof. Molenaar is gezegd nog enige opmerkingen maken. Spreker is het eens met de heer Fredrikze, dat het gewenst is in een partij als de onze openhartig over het gevoerde beleid te spreken. Dat is voor de fractie nodig om te weten, wat er in de Partij leeft. Degenen, die het niet eens zijn geweest in alle opzichten en vooral inzake het Indonesische probleem, hebben volop gelegenheid gehad in de jaren, die achter ons liggen, om van deze bezwaren te doen blijken. In sommige kringen heeft men wel eens de indruk willen vestigen, alsof de oppositie onderdrukt wordt. De oppositie wordt niet onderdrukt maar er is geen oppositie. Er zijn wel bezwaren geweest met name

ten aanzien van Indonesië, maar wij hebben het gevoel, dat wij te zamen stonden voor eenzelfde zaak en dat wij moesten trachten het besluit te nemen, dat door degenen, die voor het besluit verantwoordelijk waren, het beste besluit geacht werd.

Spreker is erg gelukkig over hetgeen er gezegd is over het beleid, omdat er gelegenheid voor allen is geweest om de bezwaren die zij hadden, uit te spreken en ook, omdat de critiek tegen de fractie erg is meegevallen. Wij hebben als Kamerleden nooit gedacht, dat wij altijd alles goed zouden doen. Wij vergissen ons ook wel eens. Bij het wetsontwerp op de huurverhoging, waarbij on fractie tezamen met de P.v.d.A. en Communisten tegen een amendement hierop heeft gestemd, heeft spreker zich afgevraagd, of zij zich toen niet vergist hadden. Want aan de andere kant waren er ook motieven om er wel voor te stemmen, omdat de vraag aan de orde kwam, of geen subsidie zou worden gegeven voor de verbetering van de huizen. Het ging niet tegen de huiseigenaren, maar dit is een geval geweest, waarvan spreker bereid is te zeggen, dat het misschien beter anders was geweest. Wij moesten zoveel beslissingen nemen en over zoveel dingen praten, dat een vergissing niet is uitgesloten. Alleen kunnen wij het helemaal niet weten en met zijn achten ook vaak niet altijd. Wij moeten dus ons best doen meer dan acht leden in de Kamer te krijgen.

De meeste critiek, die wij gehoord hebben, was geen critiek op de fractie, maar op het regeringsbeleid. Spreker acht dit niet verkeerd. Het is altijd prettig te horen, dat wat wij verkeerd vinden, ook de Partij verkeerd vindt. Enkelen in de Partij zouden gaarne zien, dat er over allerlei onderwerpen vragen worden gesteld. Men moet echter erg voorzichtig zijn met het stellen van vragen. Het is een voortreffelijk recht, waardoor de Kamer de Regering kan controleren, maar dat vragenrecht is een twee-snijdend wapen. Men moet oppassen dat, wanneer men vragen stelt, men goed beslagen ten ijs komt, want de Regering is er gauw bij je met een kluitje in het riet te sturen en dat is erg vervelend. Dat heeft spreker als jong Kamerlid ondervonden. Men kan een zaak beter aanpakken in een debat of bij een begroting. Dat is ten aanzien van Polynorm ook in de Eerste Kamer gebeurd. Men begint in het voorlopig verslag te vragen. Dit is anoniem. Als achteraf blijkt, dat het een ezeltachtige vraag is, weet niemand, wie deze gesteld heeft. Men krijgt dan schriftelijk antwoord van de Regering en kan dan de kwestie in het openbaar debat ter sprake brengen en als de Regering je dan weer met een kluitje in het riet wil sturen, is er nog de repliek. Het is soms ook niet behoorlijk een vraag te stellen. Wij hebben het wetsontwerp betreffende de herhalingsoefening gehad. Vlak er voor kwam iemand met een schriftelijke vraag over Oirschot. Vlak voor de indiening behoort men geen vraag te stellen om een ander voor te zijn. Naar sprekers mening zijn het niet de beste Kamerleden, die de meeste vragen stellen.

Prof. Molenaar heeft reeds gesproken over de moeilijkheden met de belastingheffing. Deze zijn op alle mogelijke manieren onder de aandacht van de Regering gebracht.

Het huurvraagstuk is een zeer belangrijk vraagstuk. Ons standpunt ten aanzien van dit vraagstuk is altijd geweest: de politiek van de Regering ten opzichte van de huiseigenaren is een onbillijke politiek. Wij hebben een loon- en prijsstop gehad. Spreker erkent, dat deze onder bepaalde omstandigheden noodzakelijk was; ten aanzien van de prijsstop op de levensmiddelen heeft men gezegd, dat de gegeven subsidies door de belastingbetalers gedragen moesten worden, maar ten aanzien van de huren, moeten de huiseigenaren deze prijsstop betalen. Dat is onbillijk. Het

allerergste is de politiek van de heer In't Veld. Spreker acht het niet behoorlijk, als een Minister, terwijl het einde van zijn Ministerschap in het zicht is, zegt, dat er een huurverhoging moet komen en er aan toevoegt, dat zijn Kabinet het niet meer doet, maar dat het de taak van het volgende zal zijn. Daar had hij zijn mond over moeten houden. Een huurverhoging is noodzakelijk, maar aan de andere kant moet gezocht worden naar een compensatie voor de huurders en zoals spreker in ander verband gezegd heeft, deze compensatie mag niet gezocht worden in een looncompensatie, want dan zouden alleen de loonarbeiders geholpen worden. Als de vraag gesteld wordt: Wanneer de huren veel verhoogd worden, moeten de huiseigenaren dan meer belasting betalen, dan zegt spreker: Daar zijn wij nog lang niet aan toe, want die huiseigenaren hebben in zo'n onbillijke toestand gezeten in het verleden en bovendien zij de kosten van onderhoud erg gestegen. Bovendien, wanneer andere mensen verhoging van inkomsten hebben, mogen de huiseigenaren dat dan niet hebben? Het moet wel een belangrijke verhoging zijn, voor men een stuk hiervan voor de belasting kan afnemen en dat ziet spreker nog lang niet gebeuren.

Ten aanzien van de subsidie van de VARA merkt spreker op, dat het natuurlijk op zich zelf juist is, dat de VARA ook andere middelen heeft dan de opbrengst van de luisterbijdragen. Men kan geen onderscheid maken tussen wat komt uit de luisterbijdragen en wat komt uit eigen middelen, maar het systeem is fout. Daar moeten wij ons tegen richten. Destijds in 1928 was men juist van de kant van de socialisten er op gesteld, dat er een verplichte luisterbijdrage zou worden geheven, die verdeeld zou worden onder de omroepverenigingen. De heer Droogleever Fortuyn heeft toen een amendement ingediend om die verplichte bijdrage uit de wet te lichten. De socialisten waren er alleen voor deze luisterbijdrage te blijven heffen om hun omroep beter te kunnen financieren. De socialisten waren geen voorstanders van belasting naar draagkracht. Dank zij een maatregel in de Duitse bezettingstijd hebben zij hun zin gekregen. Als men een systeem heeft van vrije omroepverenigingen, moeten deze ook vrij gefinancierd worden en als de Staat bijdragen moet gaan geven, komt de Staat in allerlei moeilijkheden en daaruit spruiten vele narigheden van subsidies aan de Wiardi Beckmanstichting voort.

Thans het vraagstuk van het Humanistisch Verbond. Natuurlijk brengt het standpunt van de geestelijke vrijheid mede, dat men de geestelijke verzorging, die toegekend wordt aan de leden van kerkgenootschappen, ook toekent aan hen, die een andere geestelijke verzorging wensen. Wij hebben echter de grote moeilijkheid, dat men ten aanzien van de kerkgenootschappen vaststaande organisatie heeft. Het is geen zaak, die wij in den brede kunnen behandelen, deze behoort niet tot de werkingssfeer van een politieke partij. Spreker is van mening, dat deze stelling veel te scherp geformuleerd wordt. Wanneer de heer Stempels het woord Humanisme gebruikt meent hij het in een engere zin dan spreker. Spreker ziet niet de tegenstelling tussen Humanisme en Christendom. Er is zelfs een sterk verband tussen. Bij Erasmus, die een groot Humanist was, ziet men geen tegenstelling tussen Christendom en Humanisme. Hij probeert het Christendom te louteren door het element er in te brengen van naastenliefde. Spreker heeft het gisteren gehad over het zedekundig Christendom en het godsdienstig Christendom. Het Christendom vindt zijn kristallisatie in de erkenning van de wet van de naastenliefde. De erkenning, dat wij ons verantwoordelijk weten, ook voor anderen, ook voor onze medemensen. Dat is ook de gedachte van het Humanistisch Verbond. Spreker ziet ook een zeer

grote mate van een onderlinge verbondenheid. Natuurlijk moeten wij doen wat wij kunnen, wanneer mensen geestelijke bijstand verlangen. In dat opzicht staat spreker geheel aan denkant van de heer Stempels, al kan het in de praktijk bij het uitzoeken van de verenigingen wel eens moeilijkheden geven.

Over de subsidies aan tijdschriften heeft de heer Wendelaar reeds gesproken. Maar ligt de grote fout hier eigenlijk niet in het feit, dat wij tijdschriften subsidiëren? Wanneer men gesubsidieerd wordt, is men een stuk vrijheid kwijt. Daar kan men niet altijd aan ontkomen. Laten wij het liever sturen in de richting dat er een zeer ruime belastingvrijdom wordt gegeven voor de kunst.

De heer Stempels heeft voorts gesproken over het toetsingsrecht van tractaten. De heer Stempels heeft gezegd, dat dit geen politieke kwestie is. Er is tussen de heer Stempels en spreker hierover geen enkel verschil van inzicht. Het internationale recht heeft te prevaleren. Spreker acht dit ook een liberaal beginsel. De internationale samenleving moet versterkt worden, opdat er één ~~rechtssorde~~ rechtsorde zal zijn waaraan wij ons hebben te onderwerpen. De enige vraag waarom het gaat is deze: zolang er geen internationaal gerecht is, wie zal dan beslissen; of een in Nederland gemaakte wet in strijd is met het tractaat? Wanneer er beslist moet worden door de nationale rechter hebben wij niet de zekerheid, in tegenstelling tot de internationale, dat de beslissing dezelfde is in de verschillende landen. Dat acht spreker fout. Daarom heeft hij gezegd, dat de beslissing niet bij de nationale rechter moet liggen, maar bij de wetgever, omdat dan de Regering mede in het geding komt, die contact kan opnemen met de Regering van het andere land. Spreker acht dit standpunt even liberaal als het standpunt van de heer Stempels en wijst op wijlen Prof. Telders, die hetzelfde standpunt als spreker was toegegaan.

De heer van Zoelen heeft gesproken over de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag. Maar dezelfde bevoegdheden, die hier gegeven worden aan het burgerlijk gezag zijn reeds in 1899 gegeven aan het militair gezag. Wanneer er "staat van oorlog" is kan het militair gezag iedereen oppakken. Deze wet brengt een grote verbetering, daar deze buitengewone bevoegdheden nu niet kunnen worden gegeven aan het militair alleen, maar ook aan het burgerlijk gezag en dan blijven wij dichterbij huis. Wij zijn dan niet genoodzaakt aanstonds naar de staat van beleg te grijpen. De rechterlijke macht is ingeschakeld in de vorm van een advies, maar dit is een belangrijke verbetering bij 1899, omdat er toen geen sprake was van een advies. De Regering moet tenslotte beslissen, omdat deze verantwoordelijk is voor de rust en de orde in het land. Het is niet prettig dergelijke wetten te maken en wij hopen, dat zij niet zal behoeven te worden toegepast. De wet van 1899 is ook niet toegepast vóór de eerste wereldoorlog. Spreker heeft het een schande gevonden, dat men de Kamer in de schoenen heeft willen schuiven, dat er in Nederland concentratiekampen volgens het Hitler-model zouden komen. Dat is niet waar. Als de Regering meent deze uitzonderingstoestand te moeten uitvaardigen, moet de Kamer dit bekrachtigen. Er kunnen omstandigheden zijn, dat de vrijheid wordt bedreigd door allerlei elementen. Engeland, waar "the rule of the law" heerst, kent het systeem ook, waarbij de vrijheid tijdelijk opzij wordt gezet om de werkelijke vrijheid te kunnen handhaven. Spreker moet er tegen waarschuwen, dat wij uit liefde voor de vrijheid, de vrijheid zelf om hals laten brengen. Denkt aan Mei 1940! Daarom kan spreker

de heer Welter niet begrijpen, die met de communisten tegen stemde. Het zijn alleen de communisten geweest, die er tegen waren, terwijl hun Russische vrienden in volle vreedstijd dit op de meest uitgebreide schaal doen en in hun kampen zal het heel wat anders zijn dan wanneer wij het hier zouden moeten toepassen. In 1940 werd Rost van Tonningen geen haar op het hoofd gekrenkt, al zou niemand het betreurd hebben, indien hij toen in strijd met de wet zou zijn doodgeschoten in plaats van door de Duitsers te zijn bevrijd.

Tenslotte nog een algemeen punt. Door de heer Fredrikze is het vraagstuk naar voren gebracht van de verhouding tussen Regering en Staten-Generaal. Spreker moet zich te dezer zake aansluiten bij hetgeen Prof. Molenaar heeft gezegd. Laten wij in onze Partij steeds goed in het oog blijven houden het verschil in verantwoordelijkheid tussen de Kamer en de leden van de Regering en laten wij in het oog blijven houden het verschil in positie van de heer Stikker als Minister, en van ons leden van de Tweede Kamer. Er is gevraagd bij de Kabinetsformatie voor 1951 om de heer Stikker te adviseren een zetel in te nemen. In 1948 is het niet gevraagd van de zijde van de formateur, maar heeft de heer Stikker gevraagd wat spreker er van vond. Wij hebben het toen van belang geacht, dat de heer Stikker in het Kabinet zitting zou nemen, maar spreker wil zeggen, dat deze wijze van Kabinetsformatie hem niet is bevallen. Men zal wel begrepen hebben uit sprekers openingsrede, dat hij zijn uiterste best zal doen te zorgen, dat het anders wordt. Maar ook wanneer het zo zou zijn, dat de heer Stikker tegen ons advies in toch zitting zou nemen, dan hebben wij dat volkomen te eerbiedigen. Het is niet alles alleen zwart, wat er in de vier jaren is gebeurd. Wij zijn niet de bijwagen van de Rooms Rode coalitie geweest. Men behoeft slechts te denken aan de debatten van Januari van het vorig jaar, die geleid hebben tot de Kabinetscrisis. Ook bij de nieuwe Kabinetsformatie was de V.V.D. geen bijwagen. Er zijn toen zeer belangrijke dingen bereikt. Men kan wel zeggen, dat wij helemaal niet mee hadden moeten doen, maar wij moeten ons afvragen, wat zijn dan de gevolgen? Het program voor het Kabinet van 1951 was veel en veel beter en omvatte al die maatregelen, die geleid hebben tot een betere toestand van de betalingsbalans. Dit had de Regering niet opgebracht zonder de stoot van de crisis. Met het program, zoals Romme had ontworpen, was ook de A.R. het eens. Alleen bij de verdeling van de portefeuilles is de samenwerking met A.R. mislukt, omdat men het hierover niet eens heeft kunnen worden. En zou het beter geweest zijn als we niet hadden meegedaan en wij hadden een voortzetting van het Rooms Rode Kabinet gekregen? Wij zouden dan geen verantwoordelijkheid voor het beleid hebben gedragen, maar voor het land zou het slechter zijn geweest. Er is een geleidelijk vooruitgang wat de samenstelling van de Regering betreft geweest. In 1945 hebben wij het verschrikkelijke Kabinet Schermerhorn gehad het Kabinet van de "Onervarenen". In 1946 werd het al beter in het Kabinet Beel. In 1948 zijn wij weer vooruitgegaan en van 1948 tot nu toe is het ook weer beter geweest dan van 1946 tot 1948. Er zijn verschilpunten met de heer Stikker geweest, die niet altijd even bevredigend zijn opgelost, maar zal er iemand zijn, die wil beweren, dat Stikker geen voortreffelijk werk heeft gedaan ~~dan~~ en dat het aanzien van Nederland niet geweldig is opgehaald? Dat moeten wij ook in het oog blijven houden. De gang van zaken was als geheel teleurstellend, maar dat betekent niet, dat spreker bereid zou zijn afkeuring uit te spreken over het beleid van de heer Stikker. Wij hebben veel waardering voor Stikker. Denk aan de liberalisatie van het handelsverkeer. Dat hadden wij nooit zover gestuurd in een alleen Rooms-Rode Kabinet. Zet Minister v.d. Brink

tegenover Minister Vos, de man van de Weg naar Vrijheid. Men kan dan niet zeggen, dat het allemaal slecht is geweest, want voor Minister v.d.Brink hebben wij niets dan waardering. Wij als leden van de fractie hebben onze eigen onafhankelijke positie behouden. Er is geen gebondenheid aan een regeringsprogram geweest, maar wij hebben ons loyaal gedragen en medegewerkt en daarin zijn wij niet te kort geschoten. Wanneer Romme dat zegt, doet hij dat, omdat hij in zijn eigen gemeente niet gerust is en dat op ons wil afschuiven. Men kan op ons rekenen, maar hij zal ook moeten aanvaarden, dat er met ons zal worden gerekend. Dat is de figuur, nu wij voor de verkiezingen staan. In Nederland is het zo, dat de beslissingen slechts ten dele vallen bij de verkiezingen. De grote beslissing valt daarna. Dat betekent niet, dat de verkiezingen zonder invloed zouden zijn. Zij zijn van invloed op de Kabinetsformatie. Het accent verandert en het maakt een groot verschil of er 23 of 26 leden van de P.v.d.A. in de Kamer komen en of wij 9 of 7 leden in de Kamer krijgen. Onze taak is er voor te zorgen, dat het er 9 zijn. Spreker wijst op onze lijst, dat als lijstnummer het cijfer 5 draagt. Vier jaar geleden was het lijst 6. In die tijd zijn wij dus een nummer opgeschoven. Wij moeten bereiken, dat als er weer verkiezingen zijn, dit nummer dan 4 zal zijn. Dat kunnen wij bereiken, wanneer wij er gezamenlijk achter staan. Wij zijn 4 jaar als V.V.D. aan het werk geweest.

Bij alle verschillen, die er geweest zijn, hebben wij ons toch ster aan elkander gebonden gevoeld. Vier jaar geleden kwamen vrijzinnigdemocraten en oud-liberalen bijeen en tevens een groep, die noch bij de een noch bij de ander hoorde. Nu is het zo, dat niemand meer weet of hij V.D. was of liberaal, omdat wij ons in de Partij zodanig gebonden hebben geweten. Dat is voor spreker de allergrootste voldoening geweest. Hij heeft geweten, dat het een proefneming was, een proefneming, die zeer goede kans van slagen had. Vooral op het ogenblik mogen wij zeggen, dat wij erin geslaagd zijn. Er zijn nuances, maar wij gevoelen ons tezamen een en gaan tezamen de verkiezingsstrijd in, er voor zorgend, dat de Liberale fractie zal worden versterkt en spreker geeft de vergadering de verzekering, dat de fractieleden hun uiterste best zullen doen om onze beginselen die invloed in de Regering te verschaffen, die zij onder de bestaande omstandigheden zullen kunnen veroveren. Thans gaan wij aan het werk. Spreker hoopt verschillende van de aanwezigen gedurende de verkiezingscampagne in het land te zien. Wij hebben thans onze grote wapenschouw voor de verkiezingen gehad en spreker hoopt, dat, wanneer wij ^{weg}samen zullen zijn, wij reden zullen hebben ons over het resultaat van de verkiezingen te kunnen verheugen.

Hierna sluit de voorzitter onder dank de vergadering.